

77-108
SPOMENICA
V PISTOLICI

SPOMENICA SOKOLA

ZAGORJE OB SAVI

50 LETNICA SOKOLA

Ug 796 (497.12 Zagnje st. Vani)

18. V. 1972

801 T /

SPOMENICA ZAGORSKEGA SOKOLA

ODPISANO DNE:

02. 09. 2009

OBREDNJA KNJIŽNICA
SREČKA VILHARJA KOPER

Z B R A L I N U R E D I L J O Ž E K A L A N
IZDALO IN ZALOŽILO SOKOLSKO DRUŠTVO ZAGORJE OB SAVI
NATISNILA »TISKARNA SLATNAR« DRUŽBA Z O. Z. V KAMNIKU

12716
II 432731

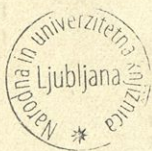
II 108

SPOMENICA
ZAGORSKEGA
SOKOLA

12716

D244/72

202015046

2790

1949

Spomenici na pot:

Ptica iz dalje,
s premagane poti
k visokemu cilju leti,
skozi temine k soncu,
smela jo nese perot:
Tako ta Spomenica

o delu in zmagah sokolskih za nami
naj priča rodovom bodočim, — a bratje:

Z višine se ptica ozri,
krepkeje peroti razpnil

Nj. Vel. kralj Peter II.

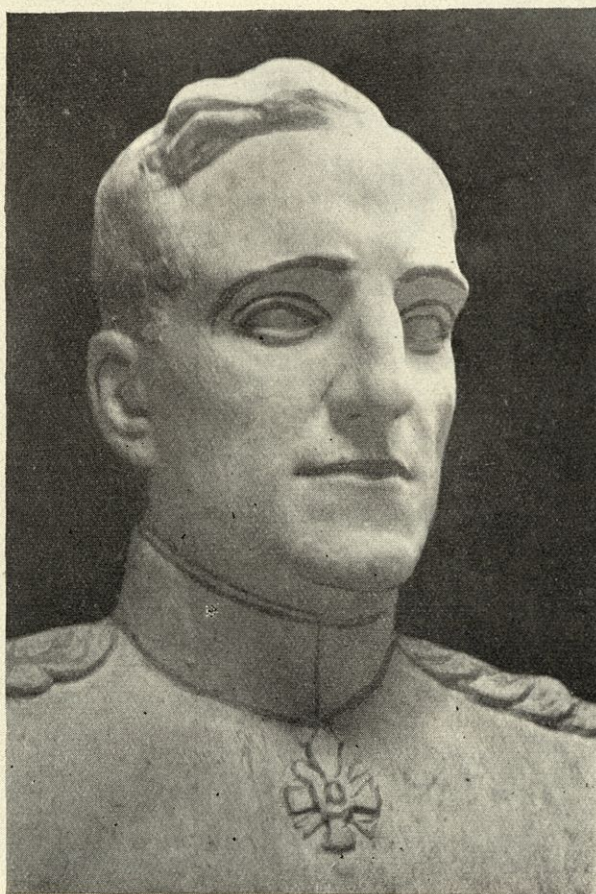

Časteč spomin Njegovega Očeta,
gradeč, snujoč nenehno
večne temelje
Ljubezni
Bratstva
in
Edinstva
s poti nekončane
poklanjamo sokolska srca svoja
in kličemo
Najljubšemu,
Najmlajšemu,
Najmilejšemu
nam bratu starešini

NJ. VEL. KRALJU PETRU II.

da z mladim poletom
kraljevskim
in z močno roko
Očeta
krmaril, koval bi vsem
čase nam sreče bodoče!

Zdravol Zdravol Zdravol

Spomenik Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju

V petdesetem letu Zagorskega Sokola
ob svojem zlatem jubileju,
v četrtem letu Sokolske Petrove petletke,
v najusodnejšem času naše dobe,
ko se bije borba med Lučjo in Temo,
med Bratstvom in Sovraštvom
med narodi
postavljamo Tebi
Viteškemu Kralju

ALEKSANDRU I. ZEDINITELJU

ta pomnik naše hvaležnosti in vere
v Tvoj evangelij ljubezni, bratstva, edinstva,
ki naj prekuje vsa jugoslovanska srca
v mogočen branik, da bo s tem izpolnjena
Tvoja, nam in novim rodovom, za veke vsem
Sokolom najsvetejša oporoka:

ČUVAJTE MI JUGOSLAVIJO!

Iz svojih src vzdavamo v podnožje Tvojega lika
to prisego, da bo s tem tudi mrtvi kamen večno
živ klicar:

ČUVALI JO BOMO!

Zagorje ob Savi v juniju 1940.

Besedilo spominske listine, vzdane v temelj spomenika
kralja Aleksandra

Bratom in sestram v Zagorju!

Petdeset let se že pretaka po črnem revirju sokolska misel, da je vse lepše, polnejše, solnčnejše in ugodnejše pri Vas, nego bi bilo brez nje, ki daje moč in voljo do dela in življenja.

Semena so padla v plodno zemljo, ker so bila posejana v duše po svobodi, napredku, radosti in človečnosti hrepenečih ljudi. In ako se od mrtvega kamna odkreše iskra, kako bi ogenj ne izžareval iz živih duš! In ako se iz temnih zemeljskih grudi dviga bogastvo, kako bi se iz sokolskih src ne utrinjali plameni vrlin in kreposti!

Da! Vse to je v zvezi: priroda in človek, in čim globlje gledam v tajnosti prirode, tem bolj jo spoznavam, kakor bolj in bolj spoznavam samega sebe, čim iskreneje obračam poglede sam v sebe.

Zato vidim in vem, da sem le del in člen celote, ki bo po meni toliko popolnejša in toliko enotnejša, čim popolnejši in enotnejši sem sam; zato vidim in vem, da je v mojem notranjem svetu treba vrlin in kreposti, če hočem, da bo z menoj celota pridobila na svoji ceni. Ne morem se torej od skupnosti odtrgati na pot samopašnosti, zmote in laži, da bi na račun in škodo drugih utrjeval svojo gmotnost in onečaščal svojo čast.

Takšnega vrednotenja samega sebe v celoti narodne skupnosti me je naučila sokolska vzgoja, ki je v naših delavskih slojih ustvarila najkrepkejše značaje sokolskih borcev in sijajne zglede pravilnega pojmovanja načela sokolskega bratstva. Dokler ste, bratje in sestre iz Zagorja in njegove daljne in bližje okolice, v sokolskih vrstah, toliko časa naša skupna stvar čvrsto stoji, stoji kakor nepremagljiv vojščak z mečem v roki in z vihrajočo zastavo nad smelim in ponosnim čelom. Vedno je pripravljen na borbo in z neporušno vero v zmago, ki mora priti preko vseh zaprek, klevet, zavisti in zlih dejanj, ker stojita pravica in resnica iznad vsega, da zablestita v toliko lepšem in polnejšem sijaju, kolikor ljutejši so bili vanjo zaleti mraza in noči!

O Sokolu vemo, da je njegovo delo za narodno celoto potrebno, ker je usmerjeno preko sedanjih drobnjav in pojavov v bodočnost, ki jo nosijo temelji nesebične, vsenarodne, vsedržavne miselnosti in tvornosti: da hočemo za Jugoslavijo storiti vse, dati vse in žrtvovati vse, kar ona zahteva od svojih najboljših in najidealnejših sinov in hčera.

Le dalje, bratje in sestre, le globlje, le više, le še bolj v širino — vse to je naš svet, naša zemlja! Pred njeno lepoto se upreza v pezo dolžnosti in odgovornosti sokolska delovna moč, da jo povede do bleska kraljevske krone, kjer naj črni diamant sije v krvi in žulju Sokola delavca, Sokola rudarja, Sokola sužnja in Sokola samosvojca! Še petdeset in še petdeset in tako naprej še brezštevilno let — vedno sveži, mladi, bojevit, zmagovalni za rast in moč naroda in domovine!

Zdravo!

E. L. GANGL.

Bratsko društvo!

Izrekli ste mi željo, da naj bi za Vašo spomenico opisal nekaj spominov na delo, ki sem ga delal skupaj s člani Vašega društva v prvih njegovih časih. No, ni ga bilo veliko in dolgo je že tega, skoro pol stoletja, dnevnika pa nisem pisal. Tako pa je nevarnost, da, kar bi iz samega spomina napisal, ne bi bila »čista« resnica, ampak bolj »pesnitev in resnica«.

Nekaj čisto zanesljivega pa je posneti iz sejnega zapisnika »Ljubljanskega Sokola« iz l. 1896. in iz njegovih letnih poročil za leto 1896. in 1897. Po navedenem zapisniku je odbor na seji dne 17. avgusta 1896. sklenil ustreči prošnji »Zagorskega Sokola«, naj bi »Ljubljanski Sokol« pošiljal vaditelje v Zagorje; pripomba k zapisniku o tej seji pa pravi, da sva jaz in br. Jože Smertnik dne 30. avgusta 1896. prvič učila Vaše telovadce. Ali sem jaz tiste čase še kdaj učil v Zagorju ali samo »prvič« in so potem bili tam drugi, se ne spominjam več, nadaljnjih zaznamkov imen glede tega pa nisem mogel zaslediti. Pač pa so že l. 1896. vaditelji »Zagorskega Sokola« hodili k »Ljubljanskemu Sokolu« se učiti in sem torej v Ljubljani imel priliko vaditi jih. V letnem poročilu za l. 1896. je namreč brati (na 6. strani): »Da bi se telovadba povzdignila tudi v drugih sokolskih društvih, so vaditelji obiskovali kranjska sokolska društva — na izvenkranjska se zaradi oddaljenosti ni bilo moči ozirati in dajali navodila za uspešno gojitev telovadbe. Tako so bili v Kranju petkrat, v Zagorju dvakrat, v Novem mestu enkrat. Pa tudi sokolska društva so v Ljubljano pošiljala svoje vaditelje; tako v prvi vrsti »Zagorski Sokol«, potem »Postojnski«, »Dolenjski« in »Gorenjski Sokol«. Letno poročilo za l. 1897. pa pravi (na 12. strani): »V povzdigo slovenske telovadbe so vaditelji tudi letos vzdrževali zvezo s slovenskimi sokolskimi društvi, posebno s postojnskim, zagorskim in idrijskim Sokolom«.

Ne more biti dvoma, da se pouk ni omejeval zgolj na »tehnične« stvari, ampak se raztezal tudi na pomen sokolske telovadbe za posameznika in za narod. Da to ni bilo brez uspeha za zagorske Sokole, da so potem začeli živeje premišljevali o sokolski stvari, mislim da smem sklepati iz l. 1897. mi iz Zagorja poslane dopisnice, ki se mi je ohranila. Zdi se mi pa, da to tudi ni bilo brez uspeha — zame, to je v toliko, da sem si pridobil nekaj zaupanja zagorskih Sokolov, kakor mislim, da smem sklepati iz iste dopisnice. Ta dopisnica me je namreč postavila za razsodnika v vprašanju, ki se ga prej pri razlaganju sokolske misli bržkone še nisem dotaknil. Šlo je za vprašanje, ki ga dopisnica postavlja takole: »Ali je Sokol politično društvo in ali ima sploh kaj političnega pomena?« Tu sta bila dva zagorska Sokola različnega mnenja ali pa jih je na vsaki strani bilo morda več. Iz tega pa se je izcimila — stava, za odločitev pa sem bil po dopisnici naprošen jaz. Kakšna je bila odločitev, danes menda nikomur ne bo težko uganiti.

S kaj več »zanesljivimi« spomini Vam žal ne morem postreči.

Sprejmite moje najiskrenejše čestitke k petdesetletnici Vašega tako lepo razvitega društva. Naj bi bratsko društvo k lepim uspehom, doseženim v prvem polstoletju obstoja, v prihodnosti pridruževalo vedno nove in vedno lepše: sebi v čast, narodu v korist!

Zdravo!

V Ljubljani 19. aprila 1940.

DR. VIKTOR MURNIK.

Spomini

Spomini na mladostna leta, na mladost, ki sem jo izživiljal v sokolskem delu, so mi od vseh najdražji. Tako me vežejo lepi spomini tudi na Zagorje, kamor sem prišel prvič leta 1896. v družbi br. Josipa Nollija, slavnega opernega pevca, s katerim sva zastopala Ljubljanskega Sokola na pogrebu umrlega, popularnega in splošno priljubljenega staroste Zagorskega Sokola br. Matije Medveda. Veličastni pogreb je pričal o veliki priljubljenosti in popularnosti pokojnika. Podstarosta Ljubljanskega Sokola br. Noll je govoril pokojniku v slovo v srce segajoče besede v tako živih barvah, da nikdo ni mogel zadržati solz. Pokazal je na griče, preko katerih je prišel v to lepo dolino mladenič s culo v roki iskat dela. Z vztrajnostjo, poštenostjo in dobrodušnostjo pa si je ustvaril lep svoj dom, pridobil spoštovanje vseh, celo nasprotnikov. Z izgubo staroste br. Medveda je nastala v društvu velika vrzel. Ali živa sila sokolske ideje požene vedno znova novo življenje.

Za starosto je bil izvoljen br. Andrej Mauer. On in tajnik br. Modic sta menda dala pobudo, da bi Ljubljanski Sokol pomagal oživeti telovadbo, ki je v društvu zaspala. Sklicali so vse mlajše člane v telovadnico, ki jo je sezidal pokojni br. Medved na lastne stroške tam nekje ob potu proti Kotredežu. Bila je to mala stavbica s štirimi stenami in streho. Tla so bila ilovnata. Zbora se je udeležilo poleg mladih prav odlično število starejših bratov. Iz Ljubljane sva prispela z br. dr. Murnikom in mislim, da sva takrat utrli prvi temelj sistematične telovadbe pri Zagorskem Sokolu. Sledilo je nato še mnogo takih obiskov ob redeljah popoldne. Oddajala sva najino tehnično znanje, pa tudi najin mladeniški ogenj za sokolsko stvar. V tistih časih smo mnogo korakali. Največjo pažnjo smo posvečali lepemu, pravilnemu koraku, drži telesa in glave. Takoj po vežbi prostih vaj in vaj na orodju smo šli ven na cesto ter smo tam proti Kotredežu vežbali redovne vaje. Marširalo je vse, mlado in staro, in se z vsakim korakom bolj utapljal v sokolsko skupnost in povezanost.

Ko bo letos praznoval Sokol v Zagorju svojo petdesetletnico, je prav, da se ozremo v dobo njegove ustanovitve, v leto 1890. Zagorje je imelo takrat še nemški občinski zastop in nemško mislečega župana. Šele leta 1893. je pronikla narodna zavest v zagorsko dolino in je postal gospodarski položaj nas Slovencev tako jak, da so zmagali pri občinskih volitvah v III. in II. razredu, dočim je ostal I. razred še nadalje v nemških rokah. Šele leta 1893. je prešla občina Zagorje delno v slovenske roke in je dobila svojega prvega slovenskega župana.

Tuj kapital je stremel za germanizacijo našega življa. Ustanovil je »šulvereinski«¹ otroški vrtec, poleg tega pa sta delovala v Zagorju tudi Südmarka in Volksrat. Težko delavcu in obrtniku, ako je volil slovensko, gorje, ako se je pridružil Sokolu! Napadi na Sokole so bili v tistih časih pogosti tudi v Zagorju.

Vsa ta ogromna sila skupaj s tujimi močmi pa ni bila v stanu zadržati jugoslovanskega Vstajenja, pri katerem je tudi Zagorski Sokol odlično sodeloval.

JOŽE SMERTNIK.

Lagorskemu - našemu Školu:—

V prijetnem spominu na voja srečna
mlada leta, ki sem jih preživel v
Lagorju, in na čase, ko smo snova,
li in ustanovili Lagorskega Škola,
ki 50 let tako ponosno glave
nad čudno lepo Lagorsko dolino,
sem napisal Koračnico „Za dom
in rod“ in vam jo tukaj vaši

50 letnici

vašo poklanjam.

Sprejmite jo prijazno od svojega
starega prijatelja, ki je - četudi ne
več Lagorjan - v srca še gmerom
Lagorjan -

Zdravo!

J. Č. Čiling
Kapevnik

V Ljubljani, 15/5 70

Naše delo

Vsako bitje na naši zemlji je narava sama obdala z varovalnimi sredstvi. Vse, kar se rodi, ima naravno pravo do življenja, zato ima vsako bitje tudi sile, s katerimi more braniti samega sebe, v splošnem zavarovati svoje pleme in svoje potomstvo. Kdo bi štel v zlo drzni materi, ki z vsemi sredstvi brani svoje gnezdo in v njem ljubo mladež.

Če je zakon narave že sam postavil razredom živalstva naravno varovalno barvo in moč, je v še višji meri naravni zakon vsakega naroda, da brez kakršnegakoli pritiska odkoderkoli tudi sam varuje interese svojega bitja in žitja. Naš narod, zaslužjen po tuji sili, je imel v sebi od pamtiveka odporno silo in ta odporni element je bil ukoreninjen v narodu kot obrambna moč, ker sicer bi moral le-ta že davno podleči. Žal, da te sile niso začasa prišle do veljave. Zato so mogli beležiti neprijatelji naše narodne skupnosti svoje uspehe vse dotlej, dokler se narod ni zavedel svoje sile in svoje pravice do življenja in razvoja. Le izredni tuji raznarodovalni politiki pa je treba pripisati, da se je prebudila naravna, odporna moč naših prednikov, ki je ustvarila Sokola kot obrambo in jez tujim težnjam. Sokolsko delo zato ni spotika tistemu, kdor priznava biološki pomen tega življenskega zakona. Vsaka sila najde svoj naravni odpor, zato je tudi narodno čuteče in takrat zaskrbljeno prebivalstvo našega Zagorja čutilo nujno potrebo združiti narodne sile, da jih očuva pred škodljivimi vplivi našemu narodu neprijateljskega delovanja. Tujčeve roke so že grabile po delih našega narodnega telesa, omejena je že bila svoboda milega materinega jezika. V teh težkih dneh so naši heroji postavili mejnik med temno preteklostjo in zarjo svobode — ustanovili so pred 50 leti — Sokolsko društvo.

Zbiranje narodnih sil je bilo takrat junaštvo. Visoki zgledi herojev, ki so žrtvovali za narodno obrambo pogosto tudi svoje življenje, so postali vodniki naroda, ki je spoznal, da ima na svojih tleh pravico do življenja in udejstvovanja.

In odpadli so okovi, zasijala je zarja.

Na večnostni poti neprestanega gibanja in delovanja ni prenehala naravna sila očuvanja narodnih interesov. Stati na straži za svoj novi dom, jačati mlade sile za borce, dvigati duha ljubezni do bližnjega, do domovine, užigati samozavest, vzgajati značaje, ki bodo stali kot kamni na obzidju svobodne domovine, — to so bile vzgojne enote Sokola do današnjih dni. V tej smeri nadaljuj Sokol svoje delo, kajti dogodki na mednarodnem poprišču so nas dodobra in dokončno poučili, da samo oni narod nekaj velja, ki predstavlja na zunaj in na znotraj močno in v vseh ozirih trdno celoto. Po žilah našega narodnega telesa mora krožiti zdrava kri jugoslovanske zavesti, ona mora kot večni zidar graditi, utrjevati in zboljšavati naš skupni dom — Jugoslavijo. Pri izvajanju svojega načelnega dela ne pozna Sokol — po Strossmayerju: »Brat mi mio koje vere bio« — niti verskih, niti političnih razlik. Sokol ne posega po tujčevi zemlji, naravno pravo pa ima, da brani vse interese svojega naroda, da čuva svoje narodne svetinje ter je vsak čas ves na braniku domovine. Sokol bdi nad razvojem svojih lastnih sinov in hčera ter jih vzgaja v trdne in odločne državljane Jugoslavije. Odkrivati in utrjevati v narodu zavest, da smo sinovi ene same velike majke Slave, bodi načelno stremljenje vsakega Sokola z geslom:

»Kdor Slovan, ta Sokol!«

Zagorje v zgodovini

Zgoščen oris

V daljni preteklosti je naša sredina, iz katere se je v razmeroma kratkem času pojavila današnja velika občina Zagorje, živela, trpela in se v težkih porodnih krčih oblikovala podobno kot nam ve o tem povedati splošna zgodovina naše ožje domovine. Isti tujec, isti bič, ista stvarnost in v istem 6. in 7. stoletju kot drugod, so se tudi tu polastili naše zemlje tujci Galli, Ortenburžani, Celjski grofje, Habsburžani in kakor so se že imenovali in mi smo predstavljali rodna tla, na katerih se je bohotila tuja rast, a vendar to zemljo ni moglo za trajno prerasti vsiljeno nam tujstvo. Ostali smo tu, razvijali smo se, ker polje v nas večnostni duh našega poslanstva na tej grudi, da izvršimo svoje velike naloge kot zdrav, neupogljiv in delaven narod zdaj in v bodočnosti, ki je za nas brez kraja, večna...

Na sleherni stopinji vam govore priče naše preteklosti, priče zemlje in človeka. V pesku naših obrobnihih gorij najdete fosile iz časov, ko je tu valovalo Panonsko morje. Prav v bližini so vam znamenite Vače s keltskimi grobovi, Trojane-Adrante s staro vojno potjo na rimsko Celeo, — sleherni pojav davnine ima tu v naši sredi še danes viden in otipljiv odsev... Potekla so dolga stoletja in iz sivine se začno kazati obrisi.

Dajatvena knjiga najstarejšega znanega seznama oglejske patriarhije omenja prvič leta 1296. Zagorsko faro »Sagur«, v sosesčini pa fare Vače, Čemšenik in onkraj Save Svibno. Kasneje nam je nekoliko odmaknil zastor naš ožji rojak Valvasor, ki omenja med drugim, da so se »ti-le vaščani pred nekoliko leti uprli in vzdignili veliko puntarijo« proti gospodi, ki je stolovala v znameniti graščini Gallenberg (v naši neposredni bližini). Že razvaljeni Gamberk, kot ga imenujemo zdaj, je za našo krajevno zgodovino najvažnejše izhodišče razvoja vse do temeljnih sprememb po letu 1848.

Leta 920. po zgodovinarju Schönlebnu, 1040. po Valvasorju, a na osnovi novejših raziskavanj Schumija 1248. leta, je omenjeni grad ukazal zgraditi Bavarec Konrad Galle ali Gallo, ki ga omenja naša zgodovina že leta 1105., ko je prišel z Bavarske. Na Gamberku je njegov rod gospodoval več kot 300 let, nakar je prešla posest 1543. v druge roke. Zelo po-

gosto je odslej menjavala lastnike in lastnice tako imenovane »plave« krvi, ki so vsi svojo nalogo razumeli kot vsa ostala fevdalna gospoda: izkoriščanje tlačanov, popolno obvladanje živega in mrtvega inventarja. Število prebivalstva se je tedaj gibalo med 1000 in 2000 skozi šest stoletij. Iz urbarja l. 1564. je razvidno, da so bivali v območju te gospode tudi kmetje plemičarji ali Edlingerji, ki so postali na temelju neke pogodbe skoro neomejeni posestniki svojih zemljišč, deležni pa so bili še mnogih drugih pravic in posebka, da so smeli nositi celó orožje. V neki listini nadvojvode Karla iz leta 1581. se ponosno imenujejo »Burger zu Sagor«. Po letu 1848. pa zasledimo na Čebinah samo še tri take kmete, ostale so razne reforme onemogočile.

V dušebrižniškem pogledu je bila naša župnija podružnica mengeške nadžupnije, od leta 1787. dalje pa spadamo pod ljubljansko nadškofijo. Današnja cerkev je bila zgrajena leta 1872.

Gamberška posest je l. 1768. prišla v last podjetnega Aleksandra Dietricha, od njega pa jo je leta 1805. odkupil državni erar. S tem letom se je začelo kosaanje gamberske posesti. Upravno smo nato spadali pod okrajno gosposko v Ponovičah. Glavna občina Zagorje s podobčinami Zagorje, Loke, Potoška vas, Kotredež in Aržiše je takrat štela 2126 duš v 357 hišah... V tej dobi smo pa že sredi mnogo obetajočega razvoja naše industrije.

Razvoj rudnika ima pet vidnih obdobj. V prvo obdobje spada odkritje premogovih skladov l. 1736. po Kempfu v. Angretu (toda Valvasor je premog videl, toda ne še poznal že 1689. leta). Tačas je v zvezi z delovanjem plavža v Pasjeku blizu Save vložil prošnjo za izkoriščanje premoga Alojzij Klinc (l. 1792.), češ da bo v Zagorju izkoriščal rov St. Emerentia. Zanesljivo pa je, da je v decembru l. 1795. navrtal premogove sklade podjetnik Leopold Ruard, ker je rabil premog za svoje fužine na Savi na Gorenjskem. Na bližnjih Lokah je medtem zgradil tovarno za modro galico kanonik Pinhack Karel iz Ljubljane, država pa med l. 1803. in 1804. veliko steklaro v Toplicah, ki je obstojala skoro 125 let in so jo podrli šele l. 1928. Našteta podjetja so že dokaj smotrno odpirala nove rove za svoje obrate.

V drugem obdobju (l. 1804.—1843.) se je po sila zanimivih in pestrih dogodkih v zvezi z dograditvijo cinkarne in obeh svinčarn premogovnik tehnično zelo izpopolnil in razširil. Prehajal je iz rok v roke, ene podjetnejše od drugih: J. K. Schwartz, Viktor Ruard, Jožef Atzel so imena teh stremljivih mož, — toda l. 1843. prevzame večino obrata združba »Gewerkschaft am Sawestrome zu Sagor«,

preidejo vsi obrati v last Trboveljske premogokopne družbe. Kakšen zaviden napredek v 124 letih izza odkritja črnega diamanta! Rovi so urejeni, skozi nje teče 10.540 m železnice, drugih 6500 pa na dnevu. Steklarna slovi preko mej monarhije, iz cinkarne vozijo težke plošče cinka na vse strani, dim iz apnenic se vije skozi dolino. Zagorje šteje 2603 duše, dobra četrtina ljudi živi že od jame. Dva in pol

Zagorje ob Savi

Foto: Kramarič, Ljubljana

Tretja doba (l. 1843.—1849.) je razmeroma kratka, a radi dograditve južne železnice pomembna. Zavladal je železni konj, zrušil je še tiste ovire, ki so stale na poti do polne veljave premoga. Toda propasti morajo prevozniki in savski brodniki, kar vse pregluši skoro besen ritem dela v rudniku. Na obzorju se javljajo nezapopadljive gospodarske možnosti.

Leto 1849. je mejnik v četrto dobo. Produkcija je obeležena z doslej neverjetno visokimi številkami, zgradijo industrijsko železnico, nakladišča, odpirajo nove rove: Maksov rov v Kisovcu, Dednega v Kotredežu, Lenartovega v Kisovcu, Frančiškovega v Toplicah... Kraj spreminja lice in dušo, nastaja izrazito rudarsko naselje s prilivanjem ljudi s kmetij; prihajajo trgovci, obrtniki... Nov socialni tip človeka se poraja — poklicni rudar — in se včlenja v občestvo.

Z letom 1880., torej pred šestdesetimi leti, stopa rudnik v svoje peto obdobje, kajti tega leta 1. junija

milijona frankov je cena, ki jo plača TPD za vso industrijo doline.

V polnost delovnega trzanja je udarila prva katastrofa: cinkarna mora v letu 1908. ustaviti obrat, ker se ne izplača; 1928. leta preneha in se zruši tudi steklarna. Toda delo v rudniku ne zastane! Zaposlenih je doslej največje število 1579 ljudi, a kriza je že na obzorju! Strahotna so leta 1928.—1935., vso dolino objame neizmerno gorje. Še zdaj niso zacekljene vse rane.

Doraščajoči socialni razred je že kmalu pristopil k ureditvi svojih prosvetno-socialnih nalog. Prvo šolo so dobili Zagorjani že okrog l. 1770., toda šola v pravem pomenu besede je bila ustanovljena šele l. 1831. v Zagorju. Svoje skromne šolske prostore pa so dobili sosedni Topličani šele l. 1860. v Toplicah po ostri borbi z miselnostjo takratne ponemčevalne gospode pri rudniku. Novo, za takratno dobo kar palačo-šolo pa so dogradili l. 1903. Postala naj bi ponemčevalna tovarna, ali — takrat je naš Sokol že krepko zamahoval in budil narodno zavest!

Za slovensko občinsko upravo se je začel zagrižen boj že zgodaj. Delna zmaga pri občinskih volitvah leta 1893. nam je dala za kratko dobo prvega slovenskega župana Bukovca, toda šele leta 1910. so nasprotniki položili orožje, z občinske hiše pa je dokončno zaplapolala narodna trobojnica. Izobesil jo je novi župan, soustanovitelj Sokola Franc Weinberger. Sledili so mu sami zavedni in napredni župani, in sicer rajni Koprivc Tomo, še živeči Bajcar Ivan, Levstik Janko, rajni Korbar Dragotin, Grčar Albin, Ivan Drnovšek, oba še danes zavzetna sokolska delavca.

Najvažnejša socialna pridobitev za našega rudarja je bila ustanovitev Bratovske skladnice dne 29. avgusta l. 1858., prve ustanove te vrste v naši zemlji sploh. Med računovodji te skladnice moramo omeniti pokojnega brata Lavoslava Jerina, ki je kot zaveden, napreden in razgledan človek vplival na marsikateri dogodek v korist slovenske in sokolske stvari. Tako je med drugim bil prav on vzpodbudnik in pobornik za nastanitev slovenskega zdravnika br. dr. Toma Zarnika, ki ga šteje občina med svoje častne občane.

Na stanovskosocialnem in političnem polju se je Zagorje po vzoru sosednjih revirjev organiziralo

že zgodaj, saj so šli rudarji na primer že leta 1889. v uspešno stavko za izboljšanje svojega položaja.

V kritični, že omenjeni dobi (l. 1928.—1935.) so bili celokupni rudarski živelj in z njim vred vsi pridobitni sloji na milost in nemilost prepuščeni zasebni dobrodelnosti in težkim bojem za obstoj. Zaposlitve ni bilo, stalež brezposelnih se je večal iz dneva v dan. Višek trpljenja in obupa predstavljajo gladovne stavke v rovih. Tedaj so stopili na plan: Kolo jugoslovanskih sester, Rdeči križ, Protituberkulozna liga, Društvo za varstvo otrok, in ves ta aparat je bil in je v naprednih, izvečine sokolskih rokah. Stal je ob strani težko zadetih, bednih, zapuščenih in ogoljufanih... Dovolj, tudi to je prestano!

Nahajamo se sredi novega obdobja, ki ga na zunaj označujejo nove industrijske naprave in številne lepe rudarske hišice, last našega rudarja. Na znotraj se je povečal občutek povezanosti s krajem, nad vsem zagorskim življenjem pa je razprostrta morda ne še dovolj izrazita zavest usodne povezanosti, ki si bo v bližnji bodočnosti našla tudi tisti zavedni in nujni izraz v smotrnem in dognanem sodelovanju, ki je lasten vsem kulturno visoko stoječim družinam pripadnikov istega naroda in za kar ima — o tem smo prepričani — naš človek vse potrebne pogoje.

Ustanovitev Zagorskega Sokola

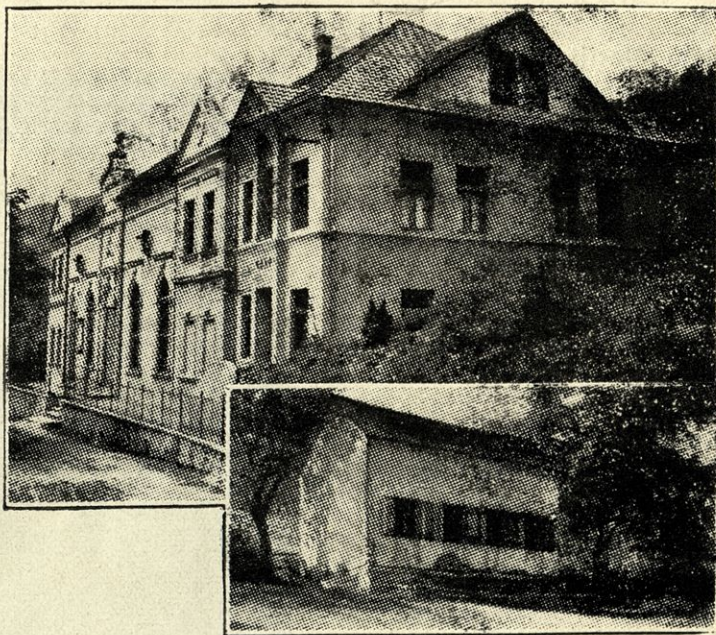
Lepa dolina Zagorje — tisoč in stokrat ranjena zemlja — in na njej prebivalci, rojeni le za druge, so pred petdesetimi leti trdno spali na gospodarskem kakor tudi na političnem polju. Oživotvoriti ni bilo mogoče zanimanja za probujo in napredek našega naroda. Gospodar je bil nemški kapital rudnika in kar so sklenili visoki nemški gospodje, je tudi obveljalo in pri tem ostalo. Kamorkoli se je ozrlo človeško oko, povsod je videlo znake, da trpi narod pod jarmom robstva v gospodarskem in duševnem razvoju. Ni je bilo sile, ki bi omajala tla sovragu in tlačitelju. Leta 1848. je bila pač odpravljena tlaka in desetina, ali menda samo v državnem zakonu. Graščaka sicer ni bilo več pri nas, ki bi pobiral desetino, pa je na njegovo mesto stopila črno-žolta garda in izsesavala naše ubogo ljudstvo. Delavski sloji so bili v tako mučnem položaju, da so začeli sami dvigati pesti, a brez vsakega vodstva ali organizacije. Krivice, ki so se dogajale našim prednikom, so bile tako silne, da je bil skrajni čas storiti odločilen korak. Kupa krivde je bila prenapolnjena in solze trpinov so tekle na zagorska tla, iz katerih solz so vzklikali potem bliski in gromi proti sovragu. Iz dneva v dan je robotal naš človek v črnih jamah in vedno

težje je prenašal svoje telesno in duševno suženjstvo. Vzdihoval je in pričakoval mož, ki bi za vedno strli verige sovragu.

Narodno čutečih in zavednih ljudi je bilo takrat v Zagorju bolj malo. Pod vodstvom Nemcev in nemčurjev se je ustanovil šulferajnski otroški vrtec. Poleg tega sta Südmarka in Volksrat budno pazila na to, da je bil vsak poizkus narodnega pokreta čimprej udušen. Vsakokratne volitve v občinski zastop so se vršile pod strogim nadzorstvom nemške klike in gorje delavcem, kmetom in obrtnikom, ki so se drznili samo misliti na slovenske kandidate.

Bolj prost in napreden živelj je začetkom molče prenašal bedo sočloveka. Ko pa je zavel po ožji domovini val sokolske ideje, se je dvignila peščica zavednih, slovansko čutečih, z narodnim duhom prežetih mož.

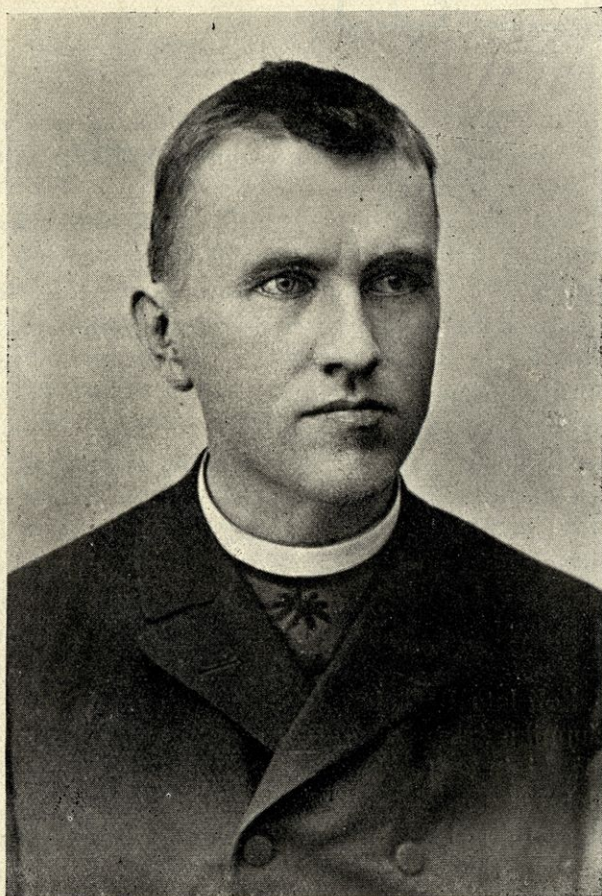
Okoli leta 1888. je bil v Št. Lambertu imenovan za župnika zaveden Slovenec, pokojni brat Anton Berce, ki je često zahajal v našo dolino. Kmalu je uvidel, kako se sistematično utrjuje nemškutarstvo in je razmišljal, kako bi mu zastavil pot. V Zagorju samem pa je že medtem pripravljal teren bodočemu Sokolu brat Ivan Mrak, ki je bil že član Ljubljan-

Prva telovadnica

skega Sokola. Med prvimi, ki so se takoj zavzeli za ustanovitev Sokola, so bili bratje: Matija Medved, Joško Modic, Jos. Zimerman (praporščak Ljubljanskega Sokola), Strajnar Vekoslav, Milač Janko, Man-

delj Fr., Taufar Ivan st., Weinberger Pavel, Poljšak Franjo, Jerin Lavoslav, še živeči Narad Jože, dr. Jos. Čerin, Feštajn Franc, Golob Ivan in Strajnar Jakob. Ti odločni možje in fantje so se zbrali lepega jesen-

Brat Anton Berce,
soustanovitelj Zagorskega Sokola

skega dne pri bratu Medvedu Matiji z namenom ustanoviti Sokolsko društvo, najprimernejše za narodno probujo. Že nekaj časa pred tem sestankom so po Zagorju propagirali in pojasnjevali pomen Sokola. Ta sestanek je bil torej začetek »Zagorskega Sokola« in z njim vsega narodnega preokreta. Iz navzočih se je konstituiral pripravljalni odbor, ki je sestavil društvena pravila. V mesecu januarju l. 1890. so bila pravila predložena deželni vladi, dne 13. marca 1890. pa je dobil pripravljalni odbor pravila potrjena.

20. aprila 1890. se je vršil ustanovni občni zbor Zagorskega Sokola — 6. sokolskega društva na Slovenskem. Ta zbor je posetila velika množica domačinov. Po pozdravnem govoru je načelnik pripravljalnega odbora pojasnil navzočim namen te ustanovitve in prikazal, kako bi korakal naš rod — če bi sličnih društev ne bilo — sleherni trenutek k sigurnemu narodnemu poginu. Pristopili so takoj 103 člani, kar je dovolj jasno potrdilo, da si je narod želel otresti se tujega robstva. Vse pristopivše člane je potem navduševal in spodbujal k lepemu sokolskemu delu brat Hribar Dragotin, zastopnik staroste Ljubljanskega Sokola, res narodni svečenik brat Berce Anton in brat Milač Janko. Pri Hribarjevem

govoru se je porosilo marsikatero oko in sklenili so vsi, da ostanejo neustrašeni borci za dom in rod.

Na ustanovnem občnem zboru je bil izvoljen sledeči odbor:

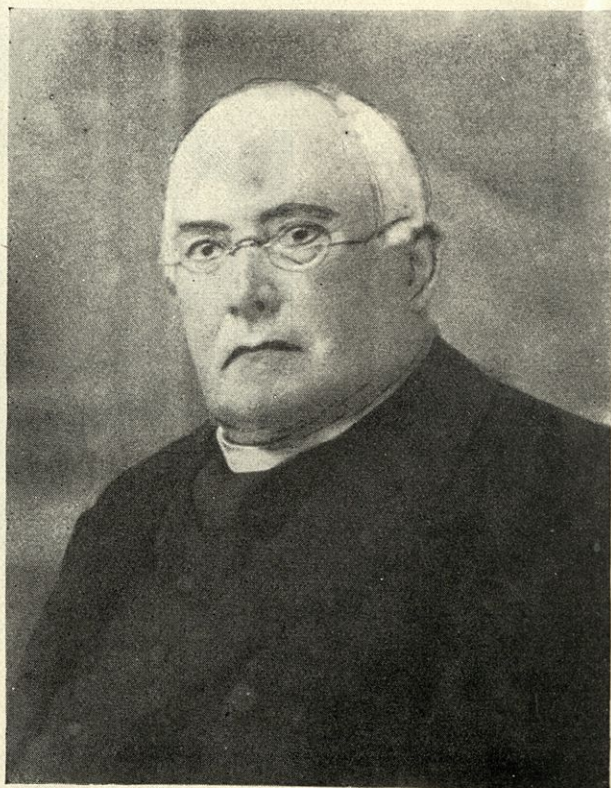
bratje: Medved Matija, starosta; Weinberger Pavel, podstarosta; Mrak Janko, tajnik; Zimerman Jos. blagajnik; odborniki pa so bili bratje: Juvan Ivan, Dornik Jos., Rovar Jos., Lajovic Franjo, Mandelj Franjo in Bregar Jos.

Med prvimi člani našega društva je bil tudi pokojni brat Vrhovnik Ivan, takratni župnik v Št. Gotardu.

Kot prvo oporo novemu društvu so določili na občnem zboru članarino in sicer so se zavezali plačati vsi člani v prvih treh mesecih po 1 gl. mesečno.

Takoj po ustanovitvi so pričeli člani z redno telovadbo pod vodstvom brata Franceta Škrlovnika. Ker pa društvo ni imelo za telovadbo primerne prostora, je dal v to svrho na razpolago brat Pavel Weinberger prostor pri svoji hiši, v primeru slabega vremena pa kozolec. Ker pa je bila uspešna, smotrna telovadba na dvorišču in pod kozolcem skoro nemogoča in omejena le na poletne mesece, je starosta brat Medved sezidal na lastne stroške majhno telovadnico ob cesti Zagorje-Kotredež, kjer so telovadci še marljiveje telovadili.

Za nastope pa se niso pripravljali samo s telovadbo, temveč so naročili tudi 25 krojev, katere je

Brat Ivan Vrhovnik

izdelal krojač Sotenšek Peter, klobuke pa klobučar Kalan Peter.

Že v prvem letu svojega obstoja je Sokol ponosno razprostrl svoja krila in priredil že 13. julija svoj prvi izlet na Vače k proslavi rodoljuba in vladike Ravnikarja, kamor se je odpeljalo članstvo na 14 vozovih. Dne 7. in 8. septembra l. 1890. pa se je udeležilo 25 članov v kroju ustanovnega občnega zbora »Celjskega Sokola«. Dne 10. novembra l. 1890. je priredilo društvo prvi »Sokolski večer«.

V tem času se je ustanovil tudi društveni pevski zbor pod vodstvom brata Lozeja Alojzija, učitelja iz Št. Lamberta. Pevski zbor je nastopil že na drugem »Sokolskem večeru« dne 28. decembra l. 1890. in pri tem pokazal, kaj zmore trdna sokolska volja.

Pri prej omenjenih nastopih se je članstva polastila želja po nabavi društvenega prapora. Da bi

v ta namen zbrali čimprej potrebna denarna sredstva, so priredili že do konca leta 1890. dve večji prireditvi s tombolo. Pri teh prireditvah so nastopili člani prvič v krojih. Prvi je pa prišel v Zagorje v sokolskem kroju brat Steiner Franc iz Ljubljane.

Prvo leto trudapolnega in požrtvovalnega dela je bilo pri kraju. V tem letu so si nabrali naši vrli Sokoli toliko moči in poguma, da se niso strašili ničesar. Po zagorski dolini je zavel drug veter in gotovi ljudje so začeli resno premišljevati, kam to vodi. Pri ustanovitvi so se Sokolu posmehovali, ker niso upali sploh na kakšen uspeh, komaj po enoletnem njegovem obstanku je bilo pa treba že trezno računati z njim. Zanimanje za Sokola je naraščalo od dne do dne. V gmotnem oziru pa se je povspel Sokol na tako višino, da je mogel že trezno premišljati o nabavi društvenega prapora.

Društveni prapor

Društveni prapor

Odbor društva je že na svoji prvi seji po ustanovnem občnem zboru dne 23. aprila l. 1890. pričel razmišljati tudi o nabavi svojega simbola in zvezde vodnice — društvenega prapora, ki bi vodil Sokole na pohodih in pod katerim bi se zbirali vsi borci za svetle sokolske ideale. Navzočih je bilo na tej seji 9 odbornikov. Vsi so bili mnenja, naj bo na eni strani prapora napis »Sokol«; na drugi strani prapora pa je hotelo imeti 5 odbornikov podobo patronov zagorske fare sv. Petra in Pavla, 4 odborniki pa podobo slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda. Na eni svojih poznejših sej je sklenil celokupni odbor na predlog župnika br. Berceta, da bo krasila drugo stran prapora podoba razširjevalcev slovanske misli in besede sv. bratov Cirila in Metoda. Ko se je pozneje, kakor že prej omenjeno, na prvih društvenih pohodih polastila želja po praporu vsega članstva, je bil storjen sklep, da se prapor naroči in sicer pri usmiljenkah v Zagrebu za vsoto 200 do 250 gld., kar je društvo pridobilo na prireditvah, prirejenih v ta namen. Naročilo je poveril odbor bratu starosti, ki je prapor naročil. Ni pa stal prapor 200 do 250 gld., ampak 600 gld., kar priča, da je zagorski sokolski prapor redka in dragocena umetnina — res prava svetinja.

Dne 17. maja l. 1891. je prvič ponosno zaplapolal sokolski prapor na zagorskih tleh. Ob tej svečani priliki so prihiteli v našo dolino bratje iz vse lepe slovenske zemlje, bratje iz Hrvatske so pa ta dan prispeli prvič v Zagorje. Slavnost razvitja našega

prapora se je razvila v vsenarodno manifestacijo in nasprotniki so uvideli, da se narod zaveda, kakšna kri polje po njegovih žilah.

Kumovala je praporu starostova soproga sestra Medvedova Marija, tovariš je bil brat Poljšak Franjo, tovarišica sestra Müllerjeva Micika. Prvi praporščak je bil pok. brat Taufar Ivan st. Dekleta Eibensteiner Lavoslava, Mandelj Štefana in Žagar Amalija so pripele na prapor trobojne trakove, za katere so prispevale sredstva mladenke iz vse zagorske doline do Lok. Zabijanja spominskih žebeljev se je udeležilo mnogo zavednih zagorskih in okoliških rodbin.

Kumica prapora sestra Marija Medvedova

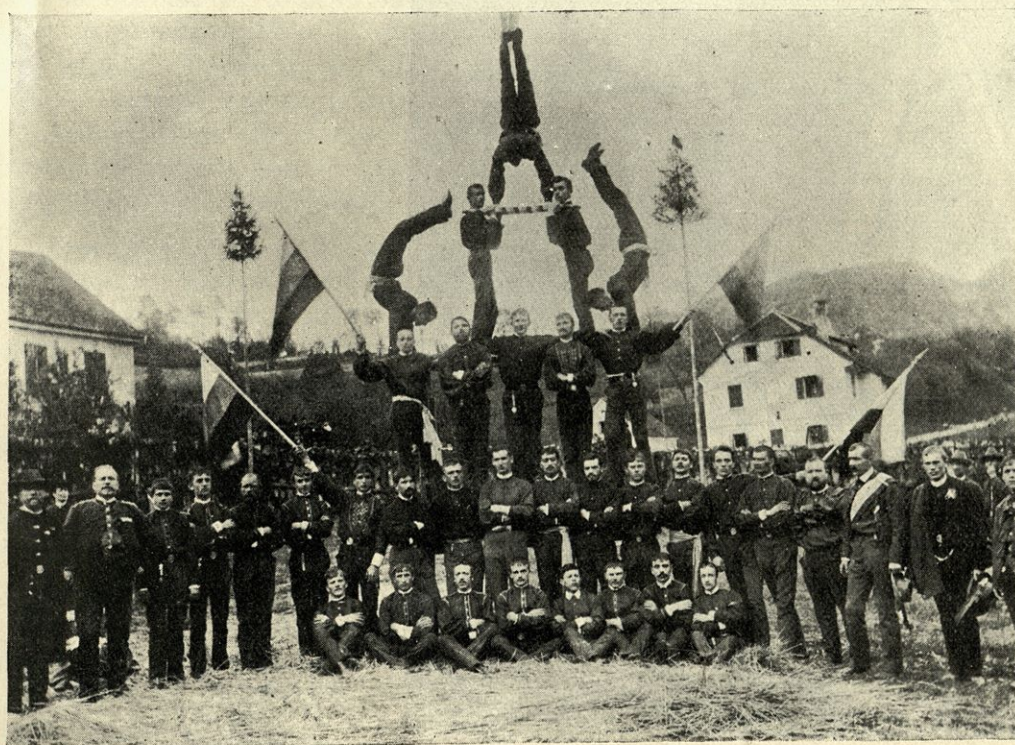
Ob razvitju je hotelo imeti članstvo prapor tudi blagoslovljen, kar je pa tedanji zagorski župnik odklonil. Šele na ponovno intervencijo pri ljubljanskem škofu je bila blagoslovitev dovoljena, izvršila se je pa le zunaj cerkve, dočim je bila lahko neka druga s frankfurtaricami odeta zastava ne samo blagoslovljena, ampak tudi razstavljena v cerkvi.

Poleg drugih je imel pri razvitju brat dr. Ivan Tavčar krasen navdušujoč govor pred veliko množico naroda. Pri popoldanskem telovadnem nastopu je poleg drugih gostov nastopilo tudi častno število domačih telovadcev.

Z ljubeznijo, spoštovanjem in trdno sokolsko voljo se je oklenilo članstvo svojega simbola in stopalo za njim v vseh veselih in tudi tužnih prilikah, ki so spremljale in še spremljajo naš narod.

Le naprej, brez miru ... do popolne zmage vzvišenih sokolskih ciljev!

Nastop ob priliki razvitja prapora

Utrjevanje in razvoj sokolske postojanke

Združeni pod sokolskim praporom so se zagorski Sokoli še resneje lotili dela in se ravnali po lepih Gregorčičevih besedah:

*Ne plaši se znoja, ne straši se boja,
Saj moško dejanje krepcuje moža,
A pokoj mu zdrave moči pokonča,
Dejanje ti ljubi, a boj se pokoja!*

Povsod in ob vsaki priliki so oznanjali sokolski evangelij in tako budili Zagorjane k složnemu delu za narod. V koliko je proniknila narodna zavest v dolino, se je najvidneje pokazalo v letu 1893., ko se je pričel boj za občinski zastop. Začelo se je še hujše preganjanje Sokolov. Ob priliki izletov so jih neprijatelji psovali z raznimi žaljivkami in jih često celo dejansko napadali. V takih okoliščinah je bilo težko nadaljevati sokolsko delo. Ker pa rodi vsaka sila tudi odpor, so odgovarjali Sokoli na taka izzivanja še z večjim veseljem do dela. Vrste so se res nekoliko zredčile, tisti borci pa, ki so ostali, so bili še trdnjši in neizprosnejši. Posebno hrabro so se držali v tistih časih bratje: Turk Lovro, Dežman Jože, Pungartnik Gregor, Guna Franjo, Narad Jože, Blažič Slavoj in drugi, ki so kot mladi delavci in

obrniki prišli največkrat v stik z nahujskanim ljudstvom in sovražniki sokolskega pokreta.

Prvega večjega izleta se je udeležilo društvo v Zagrebu leta 1893. ob priliki deželne razstave s praporom in 30 člani, od katerih jih je več tudi nastopilo. Ustanovitve Sokola v Postojni se je udeležilo 65 članov s praporom. Takrat je nastopil tudi pevski zbor in prvič društvena godba na pihala. To je vodil brat Hace Janez od uspeha do uspeha. Po smrti brata Haceta je godba žal prenehala delovati. Dokler je obstojala sokolska godba, je imela mnogo nasprotnikov, ki so »častili« godbenike z »Izraelci«.

Bratje Medved Matija, Weinberger Pavel in Roš Franjo so se udeležili kot deputacija v tedanjih slavnostnih krojih leta 1895. vsesokolskega zleta v Pragi, odkoder so prinesli članstvu res lepe spomine in napotke za plodonosno sokolsko delo.

Dne 10. aprila l. 1894. je prvič posegla v sokolske vrste smrt in ugrabila agilnega člana brata Petra Kovača, čevljarskega mojstra iz Toplic. Društvo ga je pokopalo na lastne stroške in ga korporativno spremilo na njegovi zadnji poti.

Komaj dve leti kasneje, 10. junija l. 1896., pa je zadel Zagorskega Sokola nov hud udarec — umrl je vodja društva brat Medved Matija, ki je bil društvu vso dobo od ustanovitve požrtvovalen in delaven starosta. Kaj je storil ta mož za Sokola ve samo

Prvi izlet članov z društvenim praporom na Medijo Izlake

tisti, ki ga je poznal in z njim delal. Blagega moža in svojega prvega starosta se bo članstvo spominjalo vedno s hvaležnim srcem. Veličastnega pogreba so se udeležili poleg celokupnega domačega članstva tudi Ljubljanski in Celjski Sokol ter več drugih društev. Slava njegovemu spominu!

S smrtjo brata Medveda je nastala v mladem društvu velika vrzel. Mesto staroste je bilo prazno in to mesto je moral zasesti pokojniku vsaj deloma enak in požrtvovalen mož. In ta mož je prišel. Na občnem zboru, dne 9. avgusta l. 1896., je bil izvoljen za starosta brat Andrej Mauer. Društvo se je pod njegovim vodstvom lepo razvijalo.

Dne 19. oktobra l. 1896., povodom 70 letnice slovenskega prvomestnika brata Svetca Luke, notarja v Litiji, je nastopilo članstvo v impozantnem številu — 50 bratov v kroju. Pripomogla sta k temu tudi brata dr. Murnik Viktor in Smertnik Joža, ki sta često prihajala k nam in poučevala članstvo v telovadbi.

Na Trojane je pohitelo članstvo 5. septembra l. 1897. in priredilo javno telovadbo. Povabilo je k tej telovadbi tudi pevsko društvo »Zarjo« iz Lukovice, ki se je vabilu radevolje odzvalo.

V letu 1897. je daroval Zagorski Sokol 5 gld. za prapor Celjskega Sokola in 5 gld. za zastavo »Pevskega društva Ljubljana«.

Dne 24. julija 1898. je priredilo društvo javno telovadbo v Boštanju, kamor je šlo s svojo godbo. Istega leta je priredilo društvo telovadni nastop tudi v Šmartnem pri Litiji.

V letu 1899. je dne 20. julija priredilo naše, celjsko in novomeško društvo skupni zlet v Sevnico, kjer so pripele sevniške narodne dame lep trak na naš prapor. Telovadci so tudi nastopili in želi za svoja izvajanja splošno priznanje in pohvalo. Dne 1. oktobra istega leta pa so se podali Sokoli v krajih s praporom na Sv. goro in od tu dalje na Savo, kjer so priredili popoldne telovadni nastop.

Procvit društva pa ni šel v račun zagrizenim sovražnikom našega naroda in njegovega prebujanja ter ravnanja po Tyrševem nauku. Rovarili so proti društvu ob vsaki priliki in posrečilo se jim je celo, da so med nekaterimi člani umetno zanetili prepir. Na tihem so se že veselili društvenega poloma, ki bi sigurno sledil raznim nesoglasjem, če se ne bi postavili temu po robu res pravi Sokoli. Veselje sovražnikov je bilo preuranjeno, ker se niso bojevali s sebi enakimi, ampak s Sokoli. Glavna zasluga pri tem gre pač bratom Jerinu Lavoslavu, Taufarju Ivanu ml. in Poljšaku Ferdu. V kritičnem položaju je prevzel brat Jerin mesto staroste, brat Taufar mesto podstaroste, brat Poljšak pa je bil vesten tajnik društva. Brat Taufar je kmalu prejel

Od leve na desno bratje:

Pavel Weinberger, Matija Medved in Franjo Roš
na vsesokolskem zletu v Pragi leta 1895.

»plačilo« za to svojo požrtvovalnost. Kot uslužbenec rudnika, katerega so vodili tedaj Nemci, je bil radi svojega sokolovanja službeno premeščen iz Zagorja v Kočevje... In tak udarec je mogel preboleti le Sokol!

Na istem občnem zboru, 20. maja l. 1900., ko je bil izvoljen brat Jerin za starosta in brat Taufar za podstarosta, je bil na predlog brata Taufarja izvoljen častnim članom za neprecenljive zasluge pri ustanovitvi Zagorskega Sokola brat Berce Anton, takrat župnik v Boštanju. Dne 29. julija istega leta ga je obiskala deputacija društvene uprave s starosto br. Jerinom na čelu in mu izročila diplomo, za kar se je častiti slavljenec zahvaljeval s solznimi očmi.

Nadalje je v tem letu priredilo društvo pešizlet z godbo na Sv. goro dne 24. junija, daljši izlet s praporom pa k slavnostnemu razvitju prapora prvega gorenjskega Sokola v Kranju dne 8. julija.

Leta 1901. je pohitela številna deputacija našega društva s praporom na 4. vsesokolski zlet v Prago. Za povzdigo narodne zavednosti je organiziral naš Sokol v tem letu sporazumno s Celjskim Sokolom in pevskim društvom »Vransko vilo« skupni zlet na Vransko dne 28. julija in priredil javno telovadbo, ki je uspela kar najsijajneje.

V letu 1902. se je udeležilo članstvo s praporom slavnostnega razvitja sokolskega prapora v Idriji dne 20. julija, 21. septembra je pa pohitelo na telovadni nastop v Radeče.

Dne 14. junija l. 1903. je odšlo naše članstvo k razvitju sokolskega prapora v Postojno.

V letu 1904. je uvedlo društvo tudi telovadbo ženskih oddelkov, katere je uspešno vodila sestra Marica Jesih. Uvedba te telovadbe je vzdignila po Zagorju mnogo prahu in grmelo je proti njej celo raz leco. Istega leta je odšlo članstvo 17. julija na sokolsko slavlje v Ljubljano, kjer pa radi hipno nastalih zaprek ni moglo nastopiti.

V letu 1905. se je udeležilo članstvo s praporom vseslovenskega sokolskega zleta na Jesenicah, kjer so naši telovadci tudi nastopili pri javni telovadbi. Dne 10. septembra istega leta pa se je udeležilo članstvo s praporom — prvič pod vodstvom novoizvoljenega staroste brata dr. Zarnika Toma — slavnostnega odkritja Prešernovega spomenika v Ljubljani. Za Prešernov spomenik je daroval Zagorski Sokol 100 K.

Leta 1906. je bilo navzoče naše članstvo dne 1. julija pri slavnostnem razvitju prapora Sokola v Šiški, kjer so telovadci tudi nastopili. Kmalu nato, 22. julija, je pa priredilo društvo na povabilo šmarskega bralnega in pevskega društva javno telovadbo v Šmartnem pri Litiji, kjer so zagorske Sokolice prvič javno nastopile. Šmartenčani so ob tej priliki pripeli na naš prapor dragocen trak kot priznanje požrtvovalnemu delu. V dneh 1., 2. in 3. septembra je pohitelo članstvo med brate Hrvate v Zagreb na 40 letnico Hrvatskega Sokola. Tu je nastopilo članstvo prvič v telovadnih skupinah, ki so se obnesle kar najsijajneje in zadivile vse prisotne. Dalje je

bilo v tem letu naše članstvo tudi pri slavnosti razvitja sokolskega prapora v Brežicah.

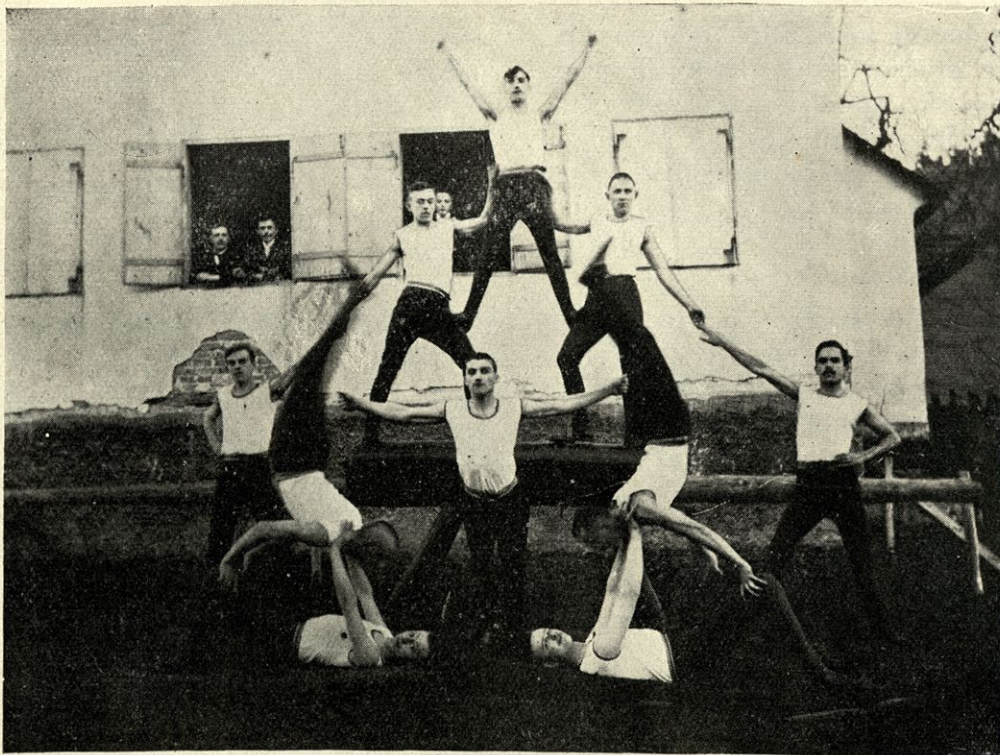
V dneh 28., 29. in 30. junija l. 1907. je bila deputacija s praporom na 5. vsesokolskem zletu v Pragi, 21. julija je priredilo društvo zlet v Hrastnik, 4. avgusta je pa bilo navzoče pri slavnostnem razvitju prapora Žalskega Sokola.

V letu 1908. je priredilo društvo dne 12. julija skupno z vsemi Sokolskimi društvi Savinjske doline javno telovadbo na Vranskem ob priliki Ciril-Metodove narodne veselice, dne 26. julija je pa priredilo propagandni telovadni nastop v Hrastniku, katerega se je udeležil tudi Celjski Sokol. Iz Ljubljane sta prišla na ta nastop tudi starosta Slovenske sokolske zveze brat dr. Oražen Ivan in tajnik brat Kajzelj Bogumil. Seme, katerega je ta dan sejal Zagorski Sokol v Hrastniku, je kmalu vzkliko in obrodilo dober sad; že 10. avgusta istega leta smo ustanovili v Hrastniku odsek Zagorskega Sokola, ki ga je vodil sledeči odbor:

brat Roš Vekoslav, načelnik; brat Pišek Anton, načelnikov namestnik; brat Peklar Franjo, tajnik; brat Adamčič Slavoj, tajnikov namestnik; brat Gnus Anton, blagajnik; brat Edvin Sorčan, blagajnikov namestnik; brat Drnovšek Ferdo, orodjar.

Na seji Zagorskega Sokola dne 26. septembra je odbor potrdil poslovnik odseka v Hrastniku.

Dne 16. avgusta istega leta je prisostvovala deputacija slavnostnemu razvitju prapora Sokola v Lju-

Telovadci leta 1906.

Telovadke leta 1906.

tomeru in darovala za prapor zlat spominski žebelj. Nadalje je prisostvovala deputacija tudi slavnosti razvitja prapora Sokola v Krškem. Dne 30. avgusta se je udeležilo članstvo otvoritve prvega Sokolskega doma v Žireh in dobilo pri tem zagotovilo, da tudi članstvo iz Žirov vrne udeležbo pri otvoritvi našega Sokolskega doma. Dne 22. septembra se je udeležilo naše članstvo s praporom pogreba bratov Adamiča in Lundra, ki sta padla kot narodni žrtvi, ustreljeni v Ljubljani od podivjane in krvoločne avstrijske vojaščine.

Dne 1. avgusta 1. 1909. je odšlo članstvo s praporom v Krško in sodelovalo pri telovadbi. Dne 12. septembra je pohitelo v Hrastnik in tam priredilo javno telovadbo in s tem pripomoglo odseku, da je postal 31. oktobra samostojno društvo. Dne 19. septembra se je udeležilo društvo z moškim in ženskim naraščajem prve javne telovadbe Sokola v Trbovljah, dne 10. oktobra se je pa udeležilo članstvo s praporom ustanovnega občnega zbora Litijsko-Šmartenskega Sokola.

Leta 1910. je v maju priredilo društvo javno telovadbo na Vačah, 5. junija so se vršile v Celju tekme, katerih so se udeležili tudi naši telovadci. Dne 19. junija so odšli naši Sokoli s praporom na župni zlet v Ljubljano, dne 10. julija pa k razvitju zastave Požarne brambe na Dolu pri Hrastniku. Za to zastavo je daroval Zagorski Sokol spominski žebelj. Dalje je bilo naše članstvo dne 4. septembra v Št. Pavlu, dne 8. septembra pa v Litiji.

Omenili smo v glavnem le prireditve in druge prilike, na katerih je društvo nastopalo do leta 1910.

izven zagorske doline. Domačih prireditev nismo omenjali, pa je bilo tudi teh lepo število. Društvo je prirejalo doma in po bližnji okolici vsakoletne telovadne nastope, predavanja, zabave, pevske nastope in slično. S temi prireditvami je spodbujalo društvo Zagorjane in okoličane k delu za svoj narod, in uspehi, ki jih je žel za to svoje delo, so bili naravnost velikanskega pomena za vso zagorsko dolino. Kjer je pred leti gospodoval ošabni tujec, tu je bil potem Slovenec na svoji zemlji — svoj gospod.

Poleg redne telovadbe in gledaliških predstav je gojilo društvo tudi glasbo in društveno petje, ki je posebno oživel s prihodom učiteljev bratov Adamiča Emila in Levstika Janka. Brat Adamič je vabil v društvu tudi godbo na lok. V prejšnjih letih pa so vodili glasbo in petje bratje Lozej Alojzij, Strle Rudolf in Mally Konrad. Bratu Sterletu Rudolfu je pred njegovim odhodom podarilo naše društvo na poslovilnem večeru dne 25. aprila 1. 1897. lep prstan v zahvalo za njegovo požrtvovalno delo. Iz sokolskega pevskega zbora se je pozneje ustanovil samostojni pevski klub, v letu 1909. pa se je ustanovilo iz tega kluba »Glasbeno društvo v Zagorju«, ki ima od leta 1910. svoj prostor v Sokolskem domu.

Vse te domače prireditve so se vršile v prostorih bratov Medveda Matije, Weinbergerja Pavla, Dornika Josipa in Korbarja Ivana ter Dragotina, razen telovadbe in sestankov telovadečega članstva, kar se je vršilo v že pretesni telovadnici.

Zato je vso to dobo razmišljalo društvo o lastnem domu, ki ga je s sokolsko vztrajnostjo in marljivostjo dogradilo in ga otvorilo v letu 1910.

Sokolski dom

Sistematično gojena telovadba je vedno bolj napredovala, toda radi čim večjega ostalega društvenega delovanja se je čutila potreba lastnega in večjega krova, pod katerim bi bil mogoč čim večji razmah in čim hitrejša napredovanje. Prvi sestanek, na katerem so se posvetovali o postavitvi lastnega doma, se je vršil dne 23. oktobra l. 1897. Navzoči so bili na tem sestanku bratje: Firm Ign. st., Jerin Lavoslav, Weinberger Franjo in Poljšak Ferdo, ki je bil to leto izvoljen tajnikom društva. Zbrali so prve novce za zgradbo »Narodnega doma« z željo, da bi se ta namera čimprej uresničila. Na odborovi seji dne 27. avgusta l. 1898. je predlagal brat Modic Joško, naj si sezida društvo lasten krov, ker je to nujna potreba. Predlagal je, naj se izvoli tozadevni odsek, ki naj izvede vso akcijo. Po daljši debati je bil ta predlog soglasno sprejet. Dne 30. avgusta 1898. so se zbrali bratje: Firm Ing. st., Korbar Ivan, Mauer Andrej, Modic Joško, Poljšak Ferdo in Sterle Rudolf v prostorih brata Korbarja in darovali za temeljni kamen »Narodnega doma« 55 gld. Na seji dne 7. septembra l. 1898. je bil izvoljen stavbni odsek za postavitev »Narodnega doma«. Predsedoval je temu odseku brat Weinberger Pavel, podpredsednik je bil brat Mauer Andrej, blagajnik Firm Ign., blagajnikov namestnik Poljšak Ferdo, tajnik Weinberger Franjo, tajnikov namestnik Lazar Miha; odborniki pa bratje: Modic Joško, Bren Ivan, Strajnar Veko-

slav, Jerin Lavoslav, Škrlovnik Franjo, Prašnikar Miha in Mandelj Franjo. V decembru istega leta se je odsek osamosvojil, marljivo deloval in izdelal tudi pravila za samostojno društvo »Narodni dom«. Pravila je odsek predložil deželni vladi, ki jih je potrdila dne 20. maja l. 1900.

Nenadoma pa so se zanesli v društvo zunanji prepiri, ki bi ga tirali v pogubo, da se niso z vso silo zavzeli za njegov obstoj kremeniti sokolski značaji in ga spravili zopet na prejšnjo višino. Toda gradnja doma je ostala le ideja in želja celokupnega članstva do leta 1906.

Misel, ki je več let ždela le v srcih vseh sokolskih pripadnikov, je na novo oživela na društvenem občnem zboru dne 28. januarja l. 1906., ko je predlagal brat Poljšak Ferdo, naj dovoli izplačati občni zbor iz društvene blagajne 200 K za zidavo »Sokolskega doma«. Občni zbor si je osvojil predlog, votiral vsoto 200 K za »Sokolski dom« in opustil namero graditi »Narodni dom«. Članstvo se je z veseljem oprijelo vseh priprav in je do meseca oktobra 1908. leta nabralo pod vodstvom brata Poljšaka že fond v znesku 4500 K.

Na izrednem občnem zboru 18. oktobra 1908., ki je razpravljal izključno le o gradnji Sokolskega doma, je bil izvoljen nov stavbni odsek s predsednikom br. Poljšakom Ferdom na čelu, v odseku pa so bili bratje: Weinberger Franjo, Koprivc Tomo, Levstik

Člani na izletu v Kotredežu leta 1908.

Otvoritev Sokolskega doma

Janko, Taufar Ivan ml., Stepišnik Janko, Birolla Janko, Jerin Lavoslav, Polc Davorin, Korbar Dragotin, Strajnar Vekoslav, Kolenc Dragotin in Turk Mijo. Občni zbor je poveril odseku nalogo, da pripravi vse potrebno in prične z gradnjo že spomladi prihodnjega leta. Brat Poljšak je predložil občnemu zboru tudi že načrt Sokolskega doma, ki ga je izdelal s pomočjo brata Firma Ign. ml. Predloženi načrt je bil z malimi spremembami odobren.

Stavbnemu odseku so priskočili na pomoč razni dobrotniki in darovali precejšnje zneske. Posojilnica v Zagorju je darovala veliko stavbišče in precej prostora za letno telovadišče, neimenovani dobrotnik 2000 K, starosta br. dr. Zarnik Tomo 300 K, kumica prapora s. Medvedova Marija 300 K in br. Müller Ivan st. 4000 komadov opeke. Dne 26. aprila l. 1909. so pričeli kopati temelj za zgradbo. Zidarska dela je prevzel zidarski mojster Zajc A. iz Renč pri Gorici, tesarska dela pa g. Flere Ignacij. 12. junij 1909. leta je bil najvažnejši zgodovinski dan »Zagorskega Sokola« — svečano je bil vzdignjen temeljni kamen. Ponosna stavba se je začela dvigati in bila že jeseni pod streho in urejena v toliko, da so že lahko telovadili v njej.

Dne 29. avgusta l. 1909. je priredilo društvo telovadni nastop prvič pod svojo streho. Na ta nastop so prihiteli tudi Trboveljski Sokol, odsek Zagorskega Sokola iz Hrastnika in pevsko društvo »Vranska vila« iz Vranskega. »Vranska vila« je pri tej

priliki podarila društvu krasen trak za prapor in 50 K za temeljni kamen.

Leta 1910. je bil dom popolnoma urejen. Slavnostna otvoritev 2. Sokolskega doma na Kranjskem se je vršila dne 17. julija l. 1910. S prvimi jutranjimi vlaki došle goste je pred občinsko hišo pozdravil takratni napredni župan br. Weinberger Franjo kot Sokol. Po obhodu je pred domom br. Poljšak Ferdo slavnostno izročil ključke doma starosti br. dr. Zarniku in s tem predal ponosno stavbo društvenemu odboru.

Pri otvoritvi našega doma je sokolski prvak brat E. L. Gangl — med opoldanskim zvonjenjem govoreč — prisluhni in nato dejal sledeče:

*Kolikor je po naši zemlji zvonov,
toliko naj bo tudi Sokolskih domov!*

Ravnajmo se po teh besedah prav vsi! Sprememimo vsi tudi svoje zasebne domove v sokolske postojanke, iz katerih naj veje vedno duh bratske složnosti in domovinske ljubezni, in čuvajmo našo skupno ponosno sokolsko gnezdo, ki so ga spletali in gradili naši predniki ne le v ljubezni do vzvišenih sokolskih ciljev, temveč tudi z žrtvami, trdom in tveganjem svoje osebne eksistence. Dolžnost naša je, da čuvamo to svetišče in žarišče Tyrševe ideje neomadeževano, ker je obenem tudi spomenik onim, ki so ga zgradili.

Društveno delovanje po otvoritvi Sokolskega doma do leta 1914.

Vroča želja vsega članstva po lastnem domu je bila izpolnjena. Po vsem trudu, trdem delu in morečih skrbih pri gradnji Sokolskega doma, se je tedaj

članstvo še z večjim veseljem lotilo dela. Prostrana telovadnica se je napolnila in rezko so odmevala po njej povelja vaditeljev, v odmorih pa je blago zado-

Telovadci leta 1910.

Člani pred Sokolskim domom
leta 1910.

nela naša lepa pesem, vžigala srca vsem in družila vse v bratski slogi in ljubezni.

Pod lastnim krovom je bila dana možnost, da se je društvo še lepše razvijalo in nemoteno delovalo.

Dne 23. januarja l. 1910. se je vršil občni zbor že v Sokolskem domu. Na tem občnem zboru so bili

na predlog brata Taufarja Ivana ml. izvoljeni častnim članom:

brat Poljšak Ferdo, tajnik Sokola in predsednik gradbenega odbora;

brat Svetec Luka, okrajni notar v Litiji in

brat dr. Zarnik Tomo, starosta Zagorskega Sokola.

Telovadke leta 1910.

Telovadke leta 1912.

V letu 1911. je priredilo društvo dne 21. maja tekme in telovadno akademijo, dne 25. junija je bilo zastopano na okrožnem zletu v Hrastniku, dne 2. julija pa je pohitelo članstvo k otvoritvi Sokolskega doma v Domžalah. Dne 23. julija — ob obletnici Sokolskega doma — je priredilo društvo domači telovadni nastop.

Leta 1912. se je vršil dne 2. junija pešizlet na Medijo-Izlake, dne 1. septembra je imelo društvo domači telovadni nastop, združen z okrožnim zletom Zagorskega okrožja, dne 8. septembra pa je odšlo šest najboljših telovadcev na župne tekme v Celje.

Dalje je bilo članstvo v tem letu s praporom pri otvoritvi Sokolskega doma v Litiji in na župnem zletu v Trbovljah, kjer je zabilo v zastavo Trboveljskega Sokola spominski žebelj.

Brat dr. Tomo Zarnik

Po deputaciji je bilo zastopano društvo v tem letu še na telovadnem nastopu v Radečah in Sevnici.

Na povabilo Sokolskega društva Vransko je bilo naše društvo v letu 1913. v Trojanah, kjer je več članov nastopilo.

Dne 24. avgusta leta 1913. se je vršil domači telovadni nastop. Z zastavo je odšlo naše članstvo dne 7. septembra na nastop v Trbovlje in dne 5. oktobra v Hrastnik. Dne 12. oktobra pa je bilo več članov z zastavo pri proslavi 50 letnice Ljubljanskega Sokola.

V Brežicah je bilo na prireditvi Sokola v letu 1914. petnajst naših članov.

Naše društvo je po letu 1910. vsako leto uspešneje razvijalo svoje ideje in stopalo od uspeha do uspeha, dokler ni njegovega dela ustavil trd ukaz ob pričetku svetovne vojne.

† načelnik brat Dragotin Kolenc

2. XII. 1881. — 3. XI. 1909.

Od lepe in mogočne slovanske lipe je vihar usode odlomil mlado vejico in jo ugonobil... Ta mlada vejica je bil naš nepozabni brat Kolenc Dragotin, ki je odšel od nas v večnost, ko je končal pri sokolskem delu svojo mlado in mnogo lepega obetajoče življenje.

V svojih mladih letih je prišel v sokolske vrste in bil v njih kot lep zgled vse do svoje tragične smrti. Redno je posečal telovadbo in se vedno bolj izpopolnjeval.

Dne 30. septembra l. 1900. je nastopil prvič kot vaditelj na telovadnem nastopu na Lokah, načelnikom društva je bil izvoljen dne 24. januarja l. 1909.

Udejstvoval se pa ni samo v telovadnici, temveč tudi na ostalih popriških sokolovanja. Leta 1908. je bil izvoljen v stavbni odsek za zgradbo Sokolskega doma.

Po očetu miren in delaven in po materi šegav je imel stalno okoli sebe kader svojih sovrstnikov, ki jih je vedno navajal le k sokolskemu delu. Pri gradnji doma je neumorno deloval in se

veselil dneva, ko bo ta sokolska trdnjava popolnoma dograjena, česar pa žal ni dočakal.

Dne 28. avgusta l. 1909., to je na predvečer prvega telovadnega nastopa, ki ga je priredilo društvo pod svojo streho, se je brat Dragotin ponesrečil pri postavljanju paviljonov in tribun na veseličnem prostoru. Po takojšnji in skrbni zdravniški negi je bilo upati, da bo popolnoma okreval. Ko je po tej nesreči že posečal zopet Sokolski dom, ga je hotelo društvo nagraditi za njegovo vzorno delavnost in požrtvovalnost, toda v svoji skromnosti je odklonil vse to. Ko so ga dne 3. novembra leta 1909. zjutraj doma starši budili, ga niso več prebudili. Zaspal je za vedno... Podlegel je poškodbam kot prva žrtev, položena Sokolskemu domu na oltar. Brat Ferdo Poljšak je na društvene stroške oskrbel njegov zadnji dom.

Brat Dragotin Kolenc

Brat Dragotin!

Vsi Tvoji sokolski bratje in sestre bodo vedno cenili Tvojo žrtev in se ravnali po Tvojih zgledih!
Večna Ti hvala in slava!

Med svetovno vojno

Dne 26. julija l. 1914. je podajalo naše članstvo z javnim nastopom rezultate svojega vežbanja. Z jutranjimi vlaki se je pripeljalo mnogo gostov, posebno Celjanov. Sredi največjega dela pa je prišel ukaz, s katerim je bila prireditev prepovedana. Člani v krojih so se morali celo pri zagorskih bratih preobleči v civilne obleke, da so se pri povratku izognili izgreedom in provokacijam nahujskanega ljudstva. Vse sokolsko delo se je moralo prekiniti. Dom se je moral izprazniti in staviti erarju na razpolago za morebitno uporabo. Najboljši sokolski delavci so sledili trdemu ukazu in odšli na vojno. 46 bratov Sokolov je zapustilo društvo, svoje domove in drage svojce. Zanimivo je, da je pokojni brat Blažič Slavoj, eden najnavdušenejših Sokolov v tistem času, dobil prvi pozivnico za odhod. Ves čas vojne so bili vojaki-Sokoli vsestransko preganjani, pošiljali so jih v prve bojne vrste in jim dajali zanje danes časten pečat »p. v.«. Pojavilo se je nebroj vohunov, ki so naše brate širom domovine ovajali avstrijskim oblastem. Edini greh, ki so ga imeli, je bil ta, da so nosili v prsih kremenito sokolsko srce. To je zadostovalo teroristom, da so jih pošiljali na fronto ali pa v ječe.

V Zagorju samem se je našla podla duša in ovadila avstrijskim oblastem z anonimnim pismom društvenega podstarosta brata Grčarja Albina, češ da razširja vesti o poginu Avstrije, o zmagi Slovanov in o našem osvobojenju. Brat Grčar je bil aretiran dne 26. septembra l. 1914. in bil interniran na ljubljanskem gradu do 12. novembra l. 1914. V preiskavi se je izkazalo, da je bil največji njegov greh ta, da je bil podstarosta Sokola. V mesecu avgustu l. 1915. je moral oditi k vojakom, kjer je bil kot politični osumljenec pod strogim nadzorstvom do konca svetovne vojne.

Vse zagorske narodno napredne gostilne so bile skrbno nadzorovane ter so bili gostje kakor lastniki v neprestani nevarnosti. Nemci in nemškutarji so celo imenovali del Toplic »Serbenviertel«. Posebno piko so imeli na odločnega in zavednega Sokola, pokojnega brata Lavoslava Jerina, ker ni nikdar pri avstrijskih proslavah razobesil zastave na svoji hiši in ker je njegov sin, gimnazijski abiturient in član Sokola I. v Ljubljani, odšel po dovršenih študijah kot telovadni učitelj v Krivo Palanko, ker zaradi svoje narodne zavednosti ni mogel dobiti službe doma.

V knjigi »Dobrovoljci kladivarji Jugoslavije« beremo zdaj na strani 92. sledeče: »Po padcu Kajmakčalana je srbska vojska z dobrovoljci zavzela Starikov grob, izvojevala prehod čez Črno reko in osvobodila Bitolj, del bodoče Jugoslavije. V teh bojih so padli izmed Slovencev telovadni učitelj Jerin Jurij iz Zagorja ob Savi...«

Sokol in borec za Jugoslavijo, brat Jerin Jurij, je legel v grob na Kajmakčalanu. Na krvavih poljanah svetovnega klanja pa so našli grobove tudi naši zvesti bratje: Marovšek Janko, Šuštar Otmar in Steiner Matevž. Nihče ne ve danes za grobove teh mučnikov, da bi poromal k njim, jih oktil s cvetjem in prižgal na njih luč. Le njih imena so ostala v naši s krvjo pisani zgodovini, v naših srcih pa bo svetil tem bratom vedno žarek bratske ljubezni in hvaležnega spomina. Dalje je umrl v vojaški bolnici brat Stepišnik Janko. Postal je žrtev bolezni, ki mu jo je naklonila kruta vojna. Njegovo truplo je bilo prepeljeno v Zagorje, kjer so ga na zadnji poti spremili in položili v ljubljeno domačo zemljo njegovi bratje v sokolskih krojih.

Mrtvim junakom čast — živim mrtvecem prebujenja!

Grob na Kajmakčalanu

(Bratu Juriju Jerinu v spomin)

Jurče smo ga imenovali, ker je bil pod tem imenom splošno znan med telovadci.

Jerin Jurij se je rodil dne 18. januarja l. 1892. v Zagorju ob Savi, kjer je obiskoval tudi osnovno šolo. Leta 1904. ga je skrbni oče poslal v gimnazijo v Ljubljano. Doma vzgojen v strogo nacionalnem in sokolskem duhu, je tudi v Ljubljani vstopil med sokolske vrste, kjer se je izpopolnil v izredno dobrega telovadca. Med počitnicami se je vsako leto uspešno udeleževal v vaditeljskem zboru Zagorskega Sokola, kjer je skupno s svojim bratom Lojzeto, poznejšim dolgoletnim župnim načelnikom Celjske sokolske župe, vodil zagorske telovadce. Kot izrazit demokrat, z globokim socialnim čustvovanjem, je bil izredno priljubljen med telovadci, ki so bili večinoma rudniški delavci, obrtniški vajenci in pomočniki. Z vso dušo vdan vzvišenim Tyrševim načelom, je pogumno vodil zagorske telovadce v takrat še zelo redka sokolska gnezda kakor Ljuto-mer, Žalec itd. Ko se je leta 1908. udeležil tudi raznih narodnih demonstracij, je bil zelo slabo zapisan pri nekaterih takratnih avstrijsko navdahnjenih profesorjih. Zaradi tega je moral v Novo mesto, kjer je leta 1913. napravil maturo. Zaman je čakal na držav-

no službo v stari Avstriji, zato se je odpravil na pot v Srbijo. Ker ni dobil potrebnega potnega lista, je moral prebresti Drino. Iz nevarnih valov Drine ga je rešil srbski kmet, ki je v zgodnjih jutranjih urah čolnaril po Drini. Tako je stopil na zaželena svobodna srbska tla.

Predno je odšel, je dobil od Slovenske sokolske zveze zagotovilo, da bo sprejet v državno službo v Srbiji. To veselo vest mi je zaupal in izrazil željo, naj bi se dali telovadci slikati, da bo imel spomin. Priobčena slika je zadnji posnetek predvojnih telovadcev. 8. marec je določil kot dan odhoda. Ker je bilo treba pred avstrijskimi oblastmi zelo previdno ravnati, je sklical za ta večer najzanesljivejše telovadce v narodno gostilno takratnega zastavonoše »Zagorskega Sokola«, br. Martina Polca. Njegovi starši in sestre se iz previdnosti niso udeležili tega poslovnega večera. Zadnjikrat nam je govoril, zadnjikrat nas je bodril, naj vztrajamo v težki borbi, da se uresničijo težnje omladincev po ustvaritvi lastne narodne jugoslovanske države. Zavedali smo se, da izgubimo iz svoje srede odločnega in iskrenega brata, vendar nam je zavest, da se kmalu vidimo v svobodni jugoslovanski državi, lajšala težko slovo. Spre-

Telovadci v letu 1913.

(V srednji vrsti drugi od desne proti levi je brat Jurij Jerin)

mili smo ga v pozni noči na postajo. Poslovil se je od nas z bratskim poljubom in vlak je odpeljal brata Jurčeta proti jugu...

Iz Beograda mi je poslal pismo, v katerem mi je navdušeno opisoval, kakšne srečne občutke je imel ob prvem pogledu na ljubljene kralja Petra I., kateremu bo v bodoče verno služil. Nameščenje je dobil kot profesor telovadbe v Krivi Palanki, v pravkar osvobojeni Južni Srbiji. Večkrat mi je pisal, kako je srečen, da uživa svoboden zrak slovanske države in me vabil, naj mu sledim. Ob izbruhu svetovne vojne je bil premeščen v Prizren, o čemer nas je obvestil pred nekaj leti univerzitetni profesor dr. Fran Ilešič. Od tu se je javil kot dobrovoljec v prvo srbsko dobrovoljsko četo. Od izbruha svetovne vojne nismo o njem ničesar več slišali. Slučajno pa sem se sešel leta 1920. v Ljubljani s poročnikom g. Adamom Tonkovičem, Ličanom, ki mi je povedal, da se je boril kot jugoslovanski dobrovoljec v svetovni vojni. Povedal sem mu, da pogrešamo od izbruha svetovne vojne Jurčeta Jerina, ki je bil istakotak dobrovoljec. Ob imenu Jurij Jerin je vzkliknil:

»Djuro Jerin, ovaj mali, hrabri Slovenac, koji je poginuo kao hrabar vojnik na Kajmakčalanu!«

Boj, v katerem je padel Jurij Jerin, se je izvršil po pripovedovanju g. Tonkoviča takole:

Meseca septembra l. 1916. je prejel g. Tonkovič kot oficir od višje komande nalog, da v noči od 16. na 17. september zasede za vsako ceno bolgarsko ležišče, ki je bilo skrito v nekem skalovju na Kajmakčalanu. Iz tega ležišča so stalno frčale ročne bombe in prizadele mnogo preglavic srbski vojski. Naskok na tako postojanko se običajno izvrši z borci, ki se prostovoljno javijo. G. Tonkovič je prečital četi ukaz. Po njegovi izjavi se je med prvimi javil Djuro. Ker je imel Jurčeta zelo rad, ga je opozoril na nevarnost, a Jurče je odločno zavrnil, da srbski vojak ne pozna strahu. Sredi ljute borbe je padel Jurče zadet v glavo od drobca ročne granate, malo pozneje je bil ranjen tudi g. Tonkovič od koščka šrapnela. Prepeljali so ga v bolnico, Jurče pa je končal svoje junaško življenje na Kajmakčalanu. Tam sniva večni sen v osvobojeni, tako zaželeni skupni domovini.

Večna Ti pamjat, dragi Jurče!

V svobodi

*Kalvarijo svojo naš rod je imel
In dneve prebridke trpljenja,
A zdaj mu rešitve je zor zažarel,
Napočil mu dan je vstajenja.*

Simon Gregorčič

V temnih dneh svetovnega klanja, pod pezo težkih razmer, naši bratje niso klonili in so izrabljali vsako priliko, da so pomagali k čim hitrejšemu poginu krutega sovraga. Majniška deklaracija je razgibala ves po svobodi hrepeneč narod in Sokoli so resno in neumorno delovali, da je bilo podpisov vsak dan več. Ko je prišla do nas vest o zlomu našega tlačitelja in o našem osvobojenju, nismo stali prekrižanih rok in pijani navdušenja, ampak smo se zavedali, kje je naše mesto. Pod vodstvom preizkušenih Sokolov se je takoj ustanovil Narodni svet, ki je skrbel za miren potek dogodkov in za čim resnejši in svečanejši pohod v svobodo.

Uresničil se je sen borcev za pravico in resnico, uresničen pa je bil s težkimi žrtvami: s solzami in krvjo naših najboljših. Zato so bili tedaj tudi Sokoli — vzgojeni po Tyrševem nauku — prvi, ki so se v polni meri zavedali resnosti položaja. Kakor so se doslej borili proti tuji nadmoči, tako so se zavezali tudi v bodoče reševati prepotrebna vprašanja pri ureditvi našega lepega in ponosnega, a mladega doma — Jugoslavije.

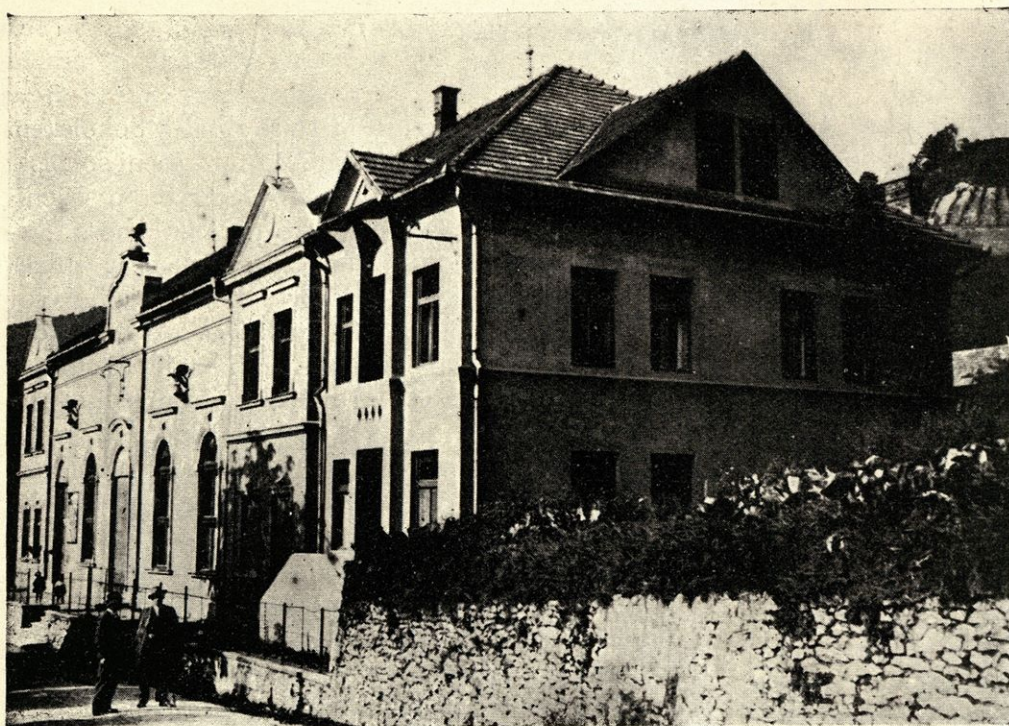
Dne 8. decembra l. 1918. so se zbrali v Sokolskem domu na občnem zboru stari in preizkušeni sokolski borci, prišla je pa tudi mladina, ki se je po suženjstvu predobro zavedala resnosti tega zbora. Leta 1914. izvoljeni tajnik br. Lojze Kolenc je v daljšem zanosnem govoru orisal težke razmere Sokolov med vojno in podal načrt bodočega velikega dela. Članstvo je počastilo spomin petih padlih bratov, ki so žrtvovali svoje vse za boljšo bodočnost jugoslovanskega naroda. Izvoljen je bil odbor, ki so ga vodili starosta br. Poljšak Ferdo, podstarosta br. Grčar Albin, tajnik br. Kolenc Lojze, načelnik br. Križnik Otmar in blagajnik br. Ahčan Rud. Z vso vnemo se je odbor z ostalim članstvom lotil dela. Sokolski dom je bil podoben panju, kadar so čebele najdelavnejše. Ni mogoče podrobno opisati vsega tedanjega navdušenja in vrvenja. Zato naj bo v kratkih vrstah podano nadaljnje društveno delovanje.

Društvo je imelo po vojni na domu še 48.000 K dolga, ki ga je v enem letu znižalo na 20.000 K. K temu sta mnogo pripomogli sestri Jerin Jožica in Weinberger Štefka, ki sta sami zbrali v ta namen 11.000 K.

V letu 1920. je slavilo društvo 30 letnico svojega obstoja in 10 letnico Sokolskega doma. Da bi dalo tej proslavi tudi viden pečat, je povečalo društvo letno telovadišče in s tem nudilo telovadečemu član-

Telovadci leta 1919.

Člani leta 1923.

stvu novo ugodnost za še večji razmah. Telovadišče je bilo otvorjeno na župnem zletu, ki se je vršil to leto v Zagorju.

Električna luč je zasijala v Sokolskem domu leta 1922. Vso potrebno inštalacijo so izvršili bratje Zabovnik Jakob, Majer Anton, Grm Franjo in drugi.

Radi pomanjkanja prostora pri uprizarjanju iger, je sklenil odbor na svoji seji dne 8. maja l. 1922., na

predlog brata Likarja Rud., zgraditi k Sokolskemu domu prizidek, ki bo vseboval spodaj gledališko garderobo skupno s podaljškom odra, nad tem prostorom pa naj bi bila mala dvorana. Pod vodstvom bratov: Korbarja Dragotina, Grma Jos., Ahčana Rud., Kolenca Al. in Matije Pelka je bil dograjen prizidek po načrtu br. Vodlana Dragotina v letu 1923.

Društvo se je s to gradnjo res zadolžilo in s tem marsikomu povzročilo skrbi, ki pa jih je pregnal

finančni odsek za sanacijo Sokolskega doma, izvoljen na upravni seji dne 5. julija l. 1924. Odsek so tvorili bratje: Lazar Miloš, Weinberger Mirko, Grčar Albin, Kolenc Lojze, Poljšak Ferdo in Saks Slavoj. Posebne zasluge pri tem odseku si je pridobil br. Saks, ki je požrtvovalno in vestno zbiral prispevke.

Bratje: Poljšak Ferdo, Korbar Dragotin, Majer Anton, Mrnuh Lavoslav, Jugovič Jurij in Kolenc Lojze so bili izvoljeni v odsek za zgradbo krasno urejenega letnega telovadišča, ki je bilo otvoreno dne 17. avgusta l. 1930., ko je društvo svečano praznovalo 40 letnico svojega obstoja. Na tem telova-

dišču je prostora za 260 telovadcev v razstopu in 400 sedežev na zidani tribuni.

Takoj nato je pričelo društvo graditi letno telovadišče tudi za svoje članstvo na Lokah, ki ga je otvorilo z javnim telovadnim nastopom dne 17. septembra l. 1933.

Nadalje je zgradilo društvo v letu 1934. smuško skakalnico.

S tem je v glavnem podan pregled dela, ki ga je izvršilo društvo le zato, da je zasiguralo nemoteno in čim večje delovanje svojih odsekov.

Omejilo pa naše društvo ni svojega delovanja samo na zagorsko dolino, ampak je skrbelo za šire-

Društvena uprava leta 1930.

Članstvo leta 1930.

nje sokolske ideje tudi po drugih sosednih krajih. Posečalo in podpiralo je vse sokolske in narodne prireditve v bližnji in daljni okolici in utrjevalo s tem narodno zavest. Kakor je v letu 1908. društvo ustanovilo svoj odsek v Hrastniku, tako je ustanovilo odsek tudi na Mediji-Izlakah in sicer dne 17. oktobra l. 1920. Odsek, ki je štel 59 članov in članic, se je dobro razvijal, toda zaradi raznih vzrokov je prenehal delovati dne 17. novembra l. 1924.

V skrbi za naše narodne meje je poslalo društvo ob plebiscitu na Koroško 56 članov, ki sta jih organizirala in vodila brata Mrnuh Lavoslav in Jesenšek Anton.

V pravem sokolskem duhu vzgojeno članstvo se je vselej dobro zavedalo svojih dolžnosti do naroda in domovine. Zavedalo pa se je tudi, da hira in propada vsak narod, ki ne slavi svojih velikih mož in se ne ravna po njih zgledih. Zato je v letu 1919. počastilo spomin Zrinjskega in Frakopana, ko so bili prepeljani njih zemski ostanki v domovino. V mesecu juniju l. 1923. je počastilo spomin judenburških žrtev s sprejemom na domači postaji in z udeležbo pri pogrebu v Ljubljani. Leta 1924. je bilo članstvo pri odkritju spomenika koroškega borca

brata Malgaja. Pri prevozu zemskih ostankov slovenskega pesnika Josipa Stritarja skozi Zagorje se je poklonilo članstvo tudi njegovemu spominu. Dlje je bilo članstvo v lepem številu s praporom pri pogrebnih svečanostih bratov dr. Oražna Ivana v Ljubljani, Svetca Luke v Litiji, Maleja Antona v Bohinjski Bistrici, Kajzelja Bogumila v Ljubljani i. t. d. K večnemu počitku je spremljalo društvo vse svoje umrle člane, dne 5. avgusta l. 1928. pa je bilo navzoče pri odkritju spomenika v svetovni vojni padlim Zagorjanom.

Spomin prvega jugoslovanskega kralja Petra I. Osvoboditelja smo počastili Sokoli na lep način z udeležbo s praporom pri cerkvenem obredu, z žalno sejo in komemoracijo. Na enak način smo se v tužnih oktobrskih dneh l. 1934. poklonili tudi spominu Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja in pohiteli s praporom v Beograd k pogrebnim svečanostim, ki so bile eno samo, nepopisno žalostno slovo vse strnjene jugoslovanske družine od svojega dobrega poglavarja in skrbnika. Žalostni smo se spominjali takrat naše sreče in veselja, ko smo ga pozdravljali v letu 1920. — še kot regenta — na domačih tleh.

Naraščajski prapor

Na okrožnem zletu dne 15. julija leta 1923. je društvo razvilo naraščajski prapor na pobudo prednjačkega zbora, ki je izvršil vse tozadevne priprave.

Prapor so vezle sestre Traven Albina, Koprivc Marta, Marn Ela in Likar Jela po načrtu sestre Prestorjeve Julke.

Blago za prapor je podaril takratni načelnik brat Mrnuh Lavoslav, potrebna denarna sredstva je pa zbral med član-

stvom brat Saks Slavoj.

Svečano je bil razvit prapor pred Sokolskim domom. Kumica prapora sestra Ivana Poljšakova je pripela na prapor lep trak. Enako so pripeli na prapor spominske trakove tudi prednjački zbor, člani in članice.

Ponosno stopa naš naraščaj za svojim praporom, pod njim dorašča in se pripravlja v močne in zdrave sokolske delavce.

Naraščajski prapor

Razvitje naraščajskega prapora

† starešina brat Ferdo Poljšak

21. V. 1875. — 13. IV. 1935.

Vztrajaj — ne kloni! Junak ne klone — in junak, pravi sokolski borec, je bil naš pokojni brat starešina Poljšak Ferdo, ki je klonil samo pred smrtjo, katero je srečal prezgodaj — 13. aprila 1935. leta.

Vest o njegovi smrti je porazno vplivala na vse članstvo našega Sokolskega društva, saj smo se šele pri tem težkem udarcu dodobra zavedli, kaj vse smo z njim izgubili. Onemeli smo in mislili, kaj bo zdaj, ko njega ni več, da bi nas bodril, da bi nam svetoval, da bi za nas skrbel in nas vodil še nadalje do vedno večjih in lepših uspehov v delu za velike Tyrševe ideje. A Sokol vztraja in ne klone, in tako moramo naprej, da nadaljujemo delo dragega nam pokojnika, čigar vse življenje je bilo samo veliko sokolsko hotenje.

Že kot mladenič je stopil naš pokojni brat starešina v sokolske vrste in ostal v njih kot lep zgled do svoje smrti.

»Če mladi rod ne bode ognjevit, razpaljen ves v borbi očeviski, kdo li biti more?« Čul je te besede in se zavedal svoje dolžnosti do naroda in je delal neumorno kot mravlja vedno le za lepo sokolsko stvar, ker si je osvojil geslo: »Ne samo to, kar velewa mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!«

V zgodovini našega društva vidimo, da je bil brat Poljšak že leta 1897. izvoljen tajnikom društva in je ostal v tej funkciji do leta 1910. V letu 1911. je bil izvoljen za starosto in kot tak vodil društvo s presledkom enega leta do svoje smrti. Vse društveno delo je bilo tako rekoč vezano z njim in bil je temu kos, ker je imel največjo moč na svetu, to je voljo. Udeleževal se je v vseh panogah sokolskega dela, videli smo ga v telovadnici, na odru, sploh povsod, kjer je mogel le količkaj koristiti društvu. Še l. 1930. smo ga videli nastopiti med starejšimi brati na našem letnem telovadišču in je bil on najstarejši telovadec med nastopajočimi. Istega leta smo ga videli sodelovati tudi še na odru.

Delal pa ni samo za domače društvo, ampak je širil sokolske ideje tudi po drugih nam sosednih krajih. Tako je ustanovil skupno z nekaterimi drugimi brati v letu 1908. v Hrastniku odsek Zagorskega Sokola, ki se je pozneje osamosvojil. V poznejših letih je delal tudi na to, da se je 17. oktobra l. 1920. ustanovil odsek našega društva v Mediji-Izlakah. Lepe Tyrševe ideje je širil povsod, kamor so ga zanesle prilike ali ga je klicala potreba, ker mora biti pri nas, majhnem narodu, vsak narodnjak velik značaj, vsak poedinec telesno popolnoma zdrav!

Rad je hodil k sokolskim nastopom, kjer so se polagali računi lepega in plemenitega dela v telo-

vadnicah in vesel je bil, če je imel pri takih prilikah zbrane okrog sebe tudi svoje brate in sestre. Najbolj pa je bil vesel in srečen, kadar je bil med najmlajšimi bratci in sestricami, med naraščanjem in deco, za katero je bil pripravljen dati vse.

Brat Ferdo Poljšak

»Brez naraščaja ni bodočnosti« in zavedajoč se teh resničnih besed je skrbel vedno in vedno le zanj — nanj je mislil in zanj je skrbel še ob uri, ko je videl, da sega po njem že koščena roka smrti.

Največ dela in truda pa je žrtvoval za zgradbo našega ponosnega Sokolskega doma.

»Brez doma in svobode, ni zdravja telesu ne duši, ni dobrote, ni plemenitosti.« Veliko žrtev in dela je bilo treba predno je bil naš dom dograjen in največ teh žrtev je doprinesel on — naš nepozabni brat starešina. Predsedoval je gradbenemu odboru in z veseljem vršil to funkcijo poleg že težkega, njemu poverjenega tajništva. Tudi sredstev je bilo treba za to veliko stavbo in bil je med darovalci tudi on

in prekosil vse, ko je dal za dom 2000.— K, kar takrat pač ni bila malenkost, ter stavil na razpolago vse svoje imetje, čeprav je ogrožal s tem svoj lastni obstoj in obstoj vse svoje družine. Z njegovim delom je rasla in dorasla ta stavba in zato jo je tudi vzljubil in ljubil do poslednjega utripa svojega srca. Dejal je: »Sokolski dom le Sokolom! Kdor bi skušal ta dom oskruniti, bo mogel vanj le preko mojega trupla!« Kdor ni pripravljen umreti za svoje najvišje ideale, ta idealov sploh ne pozna! On pa je bil pripravljen umreti za čast Sokola in za varstvo njegovega doma. Bil je človek, ki bi se pustil preganjati, obsoditi, zapreti, pustil bi se obesiti, ali pokazal bi svojo misel! Sovražniki sokolstva niso mirovali prej, dokler mu niso za vse njegovo delo pripravili nagrade, ki je bila — odpust iz službe... Mislili so, da ga bodo s tem uničili, zlomili njegovo voljo, a zmotili so se, ker so v tem svojem gnusnem početju zadeli ob Sokola! Sokolski dom, ta kovačnica jeklenih značajev, je v pravem pomenu besede le opomin, kaj zmore trdna sokolska volja in pridne sokolske roke, kakršne je imel naš pokojnik. Je to naš dom, ki nam ga je gradil on — je pa obenem tudi spomenik njega, ki ga je postavil. »Kar je velikega na zemlji, ni ustvarila družba slabotnih, temveč junak, ki je večjih misli kakor drugi!«

Tak junak je vodil naše društvo od svojih mladih let do svoje smrti. Vodil ga je skozi težke čase suženjstva do svetovne vojne. Med svetovno vojno je čuval sokolske svetinje in po vojni, po osvobodjenju našega naroda, zopet prevzel vodstvo nad prebujeno sokolsko posadko v Zagorju. Pod njegovim

starostovanjem je izšlo v svet iz našega društva mnogo dobro vzgojenih in preizkušenih sokolskih delavcev. Bil je vedno naš in mi njegovi. V žalostnem oktobru leta 1934. nas je peljal k pogrebnim svečanostim za blagopokojnim našim Viteškim kraljem Aleksandrom I. Zediniteljem, dne 1. decembra l. 1934. pa smo ponavljali za njim v Sokolskem domu prisego zvestobe našemu mlademu kralju Nj. Vel. Petru II.

In ta mož ni nosil za vsa svoja dela nikakih odlikovanj, ker je bil vedno skromen in se ni silil v ospredje nikdar. Njegove prsi je dičil le sokolski znak in pa dobro ter plemenito sokolsko srce. Njegovo najvišje odlikovanje bo vedno — odkrito sokolsko priznanje.

Za njegove zasluge ga je izvolilo društvo častnim članom na občnem zboru dne 23. januarja l. 1910. in dobrotvornim članom na občnem zboru dne 27. januarja l. 1923. Po njegovi smrti ga je društvo počastilo s tem, da ga je položilo na mrtvaški oder v veliki dvorani in sklenilo imenovati zborovalnico »Poljšakovo sobo«.

V temeljnem kamnu Sokolskega doma je vzdana poleg drugih zgodovinskih predmetov tudi slika pokojnega našega brata starešine. Vtisniti smo dolžni vsi v naša srca njegovo sliko, ki je obenem podoba sokolskega dela in hotenja, ter jo čuvati neomadeževano do našega poslednjega diha. Za plemenito sokolsko stvar je bil naš zvesti pokojnik pripravljen žrtvovati vse in zato smo dolžni tudi mi vedno delati in hoditi po potih, katere nam je načrtal.

Slava njegovemu spominu!

Tehnično delo po svetovni vojni

Po štiriletnem svetovnem klanju si je tudi naš narod priboril zlato svobodo, po kateri je hrepenel več stoletij in doprinal težke žrtve. Z ujedinjenjem južnih Slovanov je bil dosežen cilj tudi nas Sokolov, ki smo se vedno borili v prvih vrstah, kjer je bilo treba poudariti našo nacionalno bitnost.

Svoboda! To veliko narodno veselje je jugoslovanski narod izražal ob vsaki priliki in pri vsakem svojem delu, posebno smo se pa mi Sokoli oprijeli dela v sokolskih telovadnicah. Zavedali smo se, da potrebuje naša mlada država močnih in značajnih državljanov, ki bodo znali težko priborjeno svobodo svojega naroda čuvati in ohraniti.

Gotovo je tudi ta zavest naših Sokolov bila glavni vzrok, da se je naša telovadnica napolnila s telovadbe željnimi ljudmi, ki je bila prej 4 leta mrtvo skladišče. Tu se je začelo novo življenje. Vsi oddelki so bili kmalu v rokah najboljših vaditeljev in vadiateljic, zato je bilo povsod kmalu beležiti lepe uspehe. Zagorjani so bili splošno znani kot najboljši telovadci ne samo v naši župi, ampak tudi izven nje širom naše lepe domovine. Malo je Sokolskih društev, ki bi dala narodu toliko dobrih in sposobnih Sokolov, kakor je baš zagorsko. Sedaj, ob 50 letnici, s ponosom gledamo na te brate, ki neumorno delujejo na sokolskem poprišču, posebno kar se tiče telesne vzgoje. Tam doli na Kosovem, v Zemunu, Rtanju in drugih krajih našega juga sokolujejo bratje iz Zagorja, ki so dobili prve nauke prelepe

Tyrševe ideje v našem društvu. Vse do danes je Zagorski Sokol pravilno pojmoval svoje poslanstvo in posvečal največjo pozornost vzgoji svojih pripadnikov v telovadnici, zato tudi s ponosom polaga obračun dela ob 50 letnici svojega obstoja.

Že v juniju leta 1919. so bile prve tekme po vojni zagorskega okrožja, dočim je na prvem Vidovdanskem sokolskem saboru nastopalo v Novem Sadu, Subotici in Beogradu 10 telovadcev, a naslednjega leta je na pokrajinskem zletu v Mariboru nastopilo 52 članov, članic in naraščaja iz našega društva. Leta 1922. je društvo poslalo v Ljubljano na I. vse-sokolski zlet skoro vse telovadeče pripadnike, kjer so člani in moški naraščaj tudi tekmovali. Odlično je uspel na teh tekmah takratni naraščajnik brat Sršen Srečko, ki je dosegel I. mesto s 100 % dosegljivih točk in s tem postal prvak J. S. S. Še večji uspeh pa je pokazalo društvo z udeležbo na pokrajinskem zletu v Zagrebu leta 1924., kjer so pri tekmah dosegli člani v srednjem oddelku I. mesto in si s tem priborili srebrno kuboro — dar mesta Cetinja, za katero se je zanimal na sokolski razstavi leta 1930. v Beogradu sam pokojni kralj Aleksander I. V tej vrsti so bili bratje: Saks Gustl, Mrnuh Ivan, Poljšak Slavko, Sršen Srečko, Kovač Albin in Kuhar Jože. Na vseh župnih tekmah so bili naši oddelki skoraj vedno udeleženi z največjim številom tekmovalcev in tekmovalk in mnogo diplom visi v Sokolskem domu, na katerih je napisano »I. mesto«. Na vseh vse-

Telovadci leta 1921.

sokolskih zletih v Pragi so nastopili tudi naši telovadci. Odlična udeležba je bila leta 1930. na vse-sokolskem zletu v Beogradu, istotako na pokrajinskih zletih v Ljubljani (1933.), v Sarajevu in Zagrebu (1934.), rekordna udeležba bo pa gotovo letos na pokrajinskem zletu v Celju.

Poleg orodne telovadbe in prostih vaj se je v društvu vzporedno gojila lahka atletika, v zadnjem desetletju pa tudi smučanje, streljanje in kolesarjenje. Tudi tu so bili doseženi lepi uspehi, saj smo imeli večkrat na župnih smučarskih tekmah prvaka ravno mi (br. Podjed, Korošec), a tudi pri župnih strelskih tekmah je bil eno leto prvak Zagorjan (br. Gregl).

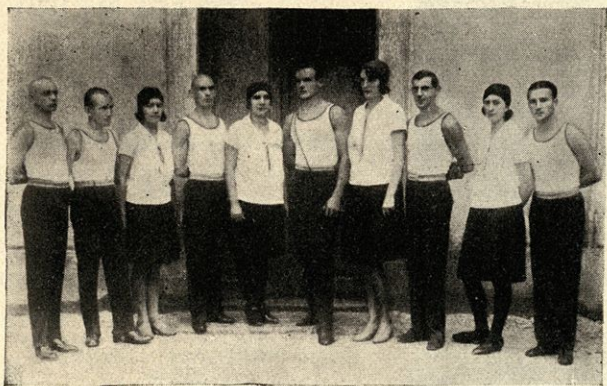
Za vzgojo prednjakov je društvo prirejalo v tej dobi skoro vsako drugo leto društvene prednjačke tečaje, boljše telovadce in telovadke je pa pošiljalo v razne župne in savezne telovadne tečaje.

Vsako leto so javni telovadni nastopi pokazali, da je društvo imelo vedno lepo število telovadečih, ki so prav radi posečali tudi nastope sosednjih društev. Poleg domačih javnih nastopov je prirejalo društvo več nastopov na Lokah, Izlakah in celo v Kotredežu ter Št. Lambertu. Ti nastopi so bili prirejeni ob priliki skupnih pešizletov, ki jih je društvo priredilo mnogo v bližnjo in daljno okolico. Ob priliki prvocebarskih proslav narodnega Zedinjenja so telovadne akademije pokazale sliko smotrnega dela v telovadnici, a tudi mnogo pomladanskih telovadnih akademij je na seznamu naše statistike.

Po letu 1930. se je sokolska misel v bližnjih Lokah začela še bolj utrjevati tudi v telesnovzgojnem smi-

Brat Sršen Srečko

Prednjački zbor leta 1930.

Prednjački zbor leta 1940.

slu. Br. Pergar Viktor je začel z vadbo dece, pred par leti sta se organizirala tudi oba naraščajska oddelka, tako da manjka le še članov in članic, pa se bodo Ločani lahko postavili na lastne noge, posebno še, ker imajo nov Sokolski dom.

Z zakonom o ustanovitvi Sokola kraljevine Jugoslavije smo bili pozvani z najvišjega mesta, da nadaljujemo naše sokolsko delo z vzvišenimi cilji za dobrobit Velike Jugoslavije in za lepo bodočnost močnega juslovanskega naroda.

Društvene uprave so ves čas imele dovolj smisla za tehnično delo ter so pravilno pojmovalle svoja poslanstva. Tako je telovadnica polna najrazličnejšega orodja; vsem higijenskim predpisom pa je bilo zadoščeno, ko smo pred štirimi leti dobili nova parketna tla v telovadnici. Leta 1930. je bilo nanovo preurejeno letno telovadišče, ki je tik doma in ima sličnega malokatero društvo.

Največ zaslug za tolikšen razvoj sokolske telesne vzgoje v našem društvu, posebno takoj po vojni, ima vsekakor bivši načelnik br. Križnik Otmar, sedaj starosta Sokola v Laškem. Mnogo sta k temu razvoju tudi pripomogla bivša načelnika in še sedanja telovadca brata: Mrnuh Lavoslav in Mrnuh Ivan, ki sta še danes živ zgled onih Sokolov, kateri niso gledali na starost v telovadnici.

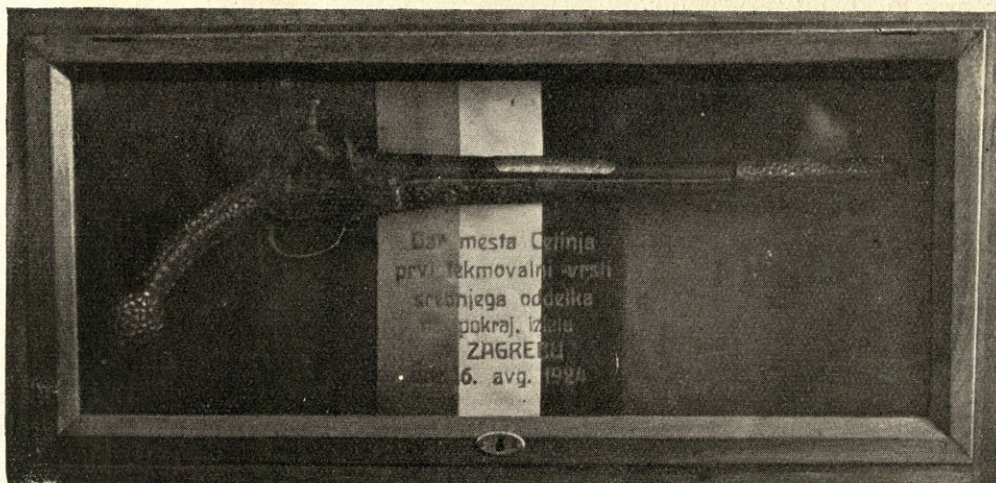
Omeniti moram, da je bil na prvem sestanku telovadcev po vojni dne 17. XII. 1918. izvoljen dolgoletni bivši načelnik br. Jesih Mirko za častnega vaditelja za njegovo res vztrajno in požrtvovalno delovanje na tehničnem polju.

Tekmovalna vrsta na pokraj. zletu v Zagrebu leta 1924.

Iz tega bežnega pregleda tehničnega dela po vojni vidimo, da je društvo napravilo vse, kar je moglo v danih razmerah. Večkrat je društvu primanjko-

časa tudi po 3 oddelke, katerim gre vse priznanje, da delo v društvu ni trpelo. Z veseljem pa ugotavljam, da imamo danes že toliko novih in mlajših

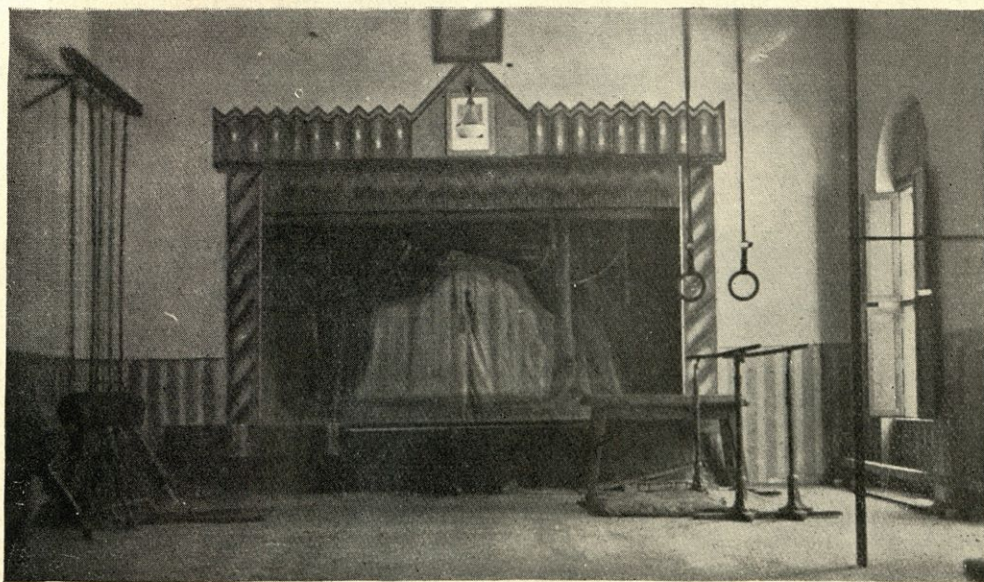
Kubora

valo vadiateljev in vadiateljic, zato so se morali nekateri prekomerno žrtvovati, samo da je šlo delo naprej. Veliko pomanjkanje teh je bilo po letu 1935., ko je večina vadiateljev in vadiateljic opustila tudi delo v telovadnici, zato so pa ostali vadili mnogo

vaditeljskih moči, da lahko mirno gledamo v razvoj našega dela v bodočnosti.

V telovadnico v zbor! Pridite, da bo naše delo popolno, kajti br. Tyrš je rekel: »Le v zdravem telesu, zdrav prebiva duh!«

Zdravo!

Del notranjosti velike dvorane — telovadnice z odrom

Prosvetno delo

Zdrav duh v zdravem telesu!

Naše društvo ni skrbelo samo za gojitev telovadbe, temveč je pričelo kmalu po ustanovitvi prirejati tudi razna predavanja, govore, pevske nastope in celo gledališke predstave, ki so se vršile v gostilniških prostorih staroste brata Medveda Matije. Vse priprave za te predstave, ki so bile skoro same enodejanke zabavnega značaja, je vodil br. Joško Modic. Prirejanje večjih oderskih del je bilo nemogoče radi neprimernih prostorov, ki so bili društvu v ta namen na razpolago. V letu 1910. dograjeni Sokolski dom je odstranil te zapreke in se je v njem poleg telovadbe razširilo tudi prosvetno delo, ki ga delimo na dramatično delovanje in na predavalni del.

a) Dramatično delovanje.

Sokolski dom ni imel takoj gledališkega odra, ki ga je zgradilo društvo šele v letu 1911., ko je odbor uvidel potrebo prirejanja rednih gledaliških predstav, da se s tem izobrazuje članstvo in da se tako podpre društvena blagajna. Napravo kulis sta prevzela br. Birolla Gvidon, ki mu je pomagal br. Weinberger Mirko. Napravila sta dve ozadji: gozd in na drugi strani kmečko vas, ter kulise: na eni strani nekaj salon, na drugi strani kmečko sobo. Napravila sta tudi gozdne kulise (6 stranskih dreves in 1 drevo posebej). Na članskem sestanku 3. oktobra leta 1911. se je ustanovil »dramatski odsek«, ki sta ga vodila

predsednik br. Ferdo Poljšak in režiser br. Franjo Hladnik. Takoj pa so se pojavile težkoče radi repertoarja. Br. Poljšak je izročil br. Hladniku ves takratni arhiv, ki pa je obsegal večino del iz stare »Slovenske Talije«, ki so po večini neizvedljiva. Po daljšem iskanju se je odločil br. Hladnik, da se kot otvornitveno predstavo vprizori »Veroniko Deseniško«, tragedijo v petih dejanjih. Težave so bile glede scenerije; tri dejanja se vrše v grajskih sobah, a vsako v drugem gradu, eno v gozdu, eno v sodni dvorani. Da se je vsaj nekoliko nakazala različnost sob, so se napravile posebne slike, ki so se obesile na kulise, da so pokrile prvotne. Potrebne kostume za igralce je preskrbel br. Poljšak iz ljubljanskega gledališča, čigar intendant je bil takrat Fran Govekar. S skušnjami so začeli igralci že v začetku novembra, vprizoritev je bila 15. decembra 1911. Efekt igre je bil tako v gmotnem kakor v moralnem oziru docela zadovoljiv. Seveda so k uspehu mnogo pripomogli kostumi, za katere je plačal odsek 160 K (za dvakratni nastop). Obisk je bil nepričakovano velik, tako da so sklenili igralci igro ponoviti, kar se je zgodilo na Silvestrov večer 1. 1911. Igrali so sestre: Intihar-Kolenc Marta, Vrščaj Zinka, Weinberger-Kolbe Veronika ter bratje: Hladnik Franjo, Kolenc Lojze, Stepišnik Janko, Lazar Miha, Firm Ivan, Križnik Luka in Golob Franjo.

Do pomladi leta 1914. so se igrale še sledeče igre: »Legionarji«, pri katerih je igrala vlogo Barbe

Igralci pri igri »Mlinar in njegova hči« leta 1927.

sestra Omerzu, pozneje pok. Kokole, ki je hodila k skušnjam iz Lok! Kuplet za Joža, ki ga je igral brat Hladnik, se je naučil po gramofonu v gostilni Müller, spremljevanja ni bilo nikakega. Tudi ostalo petje legionarjev in drugo se je izvršilo brez vsake godbe. »Rokovnjači«, pri katerih sta nastopila že sestra Rovanova in brat Korošec Karel, sestra Jerinova Francka je pa pela »Nono«. Tu je nastopil pri pevskih točkah in v odmorih samostojni godalni sekstet brata Zanoškarja (bratje Zanoškar Kristijan, Drčar Lojze, Levstik Janko, Stepišnik Janko, Godina Srečko in Golob Franjo). Pri »Rokovnjačih« je bila dvorana in galerija nabito polna in so igralci ponovili igro čez 14 dni. Dalje »Moč uniforme« (glavna vloga zasedena po br. Firmu Ivanu, pevski vložki: Milek — Hladnik, Liza — Weinberger-Golob Minka, Majer — Korošec, eksekutor — Križnik). Dalje operetka »Potepuh pred sodnijo« (1. tenor: Hladnik, 2. tenor: Križnik, 1. bas: Korošec, 2. bas: Pungartnik), ki se je igrala skupno z burko »Eno uro doktor«. Pozneje še »Divji lovec« in »Deseti brat«.

Omembe je vreden dogodek, ki se je pripetil bratu Hladniku meseca decembra 1912. pri igri »Rokovnjači«. Pri tej igri je igral brat Hladnik vlogo Blaža Mozola, dva dni preje pa ga je čakala v občinski pisarni pozivnica ob priliki delne mobilizacije avstrijske armade povodom balkanske krize. Drugi dan po igri se mu je dostavila pozivnica in odriniti je moral v Mostar, kjer je ostal polnih sedem mesecev.

Občinstvo je v splošnem vedelo, da je pozvan k vojakom, le on ne! — Med njegovo odsotnostjo so se pod vodstvom brata Kolenca igrale še igre: »Cigani«, »Anarhist« in »Bucek v strahu«.

V vojnih letih je beseda z odra onemela do leta 1918., ko so se že tekom leta 1917. vrnili v pretežni večini vsi igralci iz vojaške službe in je še pred prevratom »Glasbeno društvo« sprejelo v svoja pravila tudi gojitev dramatike. Ker je bilo med vojno gibanje Sokola prepovedano, je prevzelo Glasbeno društvo dramski odsek Sokola kot svoj odsek in sicer s sklepom, da prevzame vse dohodke in vso režijo Glasbeno društvo, ves čisti dobiček pa izroči Sokolu za kritje dolga na domu. V ta sklep sta privolila oba odbora. Pozneje (1920.) se je čisti dobiček predstav delil med dramski odsek (50 %), Glasbeno društvo (30 %) in Sokola (20 %). Ko je v letu 1922. Sokol prevzel gojitev dramatike zopet v lasten delokrog, se je za sodelovanje godbe (seksteta, orkestra ali tamburaškega zbora Glasbenega društva) določila posebna taksa, ki jo je plačeval Sokol od vsake predstave Glasbenemu društvu samo za obrabo godal.

Tiste čase se je osnoval v dramskem odseku tako zvani literarni krožek petih članov (bratje Hladnik Franc, Likar Rudolf, Korošec Karel, Lazar Miha in Lazar Ciril), ki je imel važno nalogo določevanja repertoarja po posebnem pravilniku. Spoznal pa je, da je izvedba določenega repertoarja praktično težko izvedljiva vsled raznih ovir, ki nastanejo v dobi delovanja. Težava je bila s pridobi-

vanjem primernih iger, ki so bile po večini v privatni lasti ter razkropljene po širni domovini. Dobiti jih je bilo težko, ker so vsa društva izkazovala velik

tem odru in potem naštudiral mnogo iger pod težkimi okoliščinami. Sam je kreiral ponovno glavne vloge ali postranske karakterne, tako da ni bil le neutrud-

Igralska družina leta 1940.

razmah in so bile igre stalno v rabi. V poznejših letih se je ta zadeva znatno zboljšala.

Težave so imeli igralci tiste čase pri igrah tudi zato, ker ni bilo nikake igralske garderobe in so se morali napravljati v glasbeni sobi nad odrom. Marsikdo se ni mogel lepe čase znebiti nahoda, ki si ga je nakopal pri »plezanju« iz zakurjene garderobe v pritličje, kamor so vodile tesne stopnice. Tiste čase je imel vsakokratni režiser poleg raznih drugih skrbi tudi to nalogo, da je zvonil v prvo nadstropje, v primeru sile pa z za to pripravljenim kolom butal v strop, opozarjajoč igralce na skrajni čas. V takih razmerah je bilo delo zelo težavno.

Ves ta čas je bilo delovanje odseka tesno povezano in usmerjeno od treh vodilnih osebnosti. To so bili bratje: Hladnik Franjo, Likar Rudolf in Korošec Karel, ki so ponovno in pretežno večino iger zrežirali in pripravili. Kot scenograf in reformator odra more veljati predvsem brat Likar, na čigar rovaš se je sezidal prizidek, ki je stresel mnogo nevolje na njegovo glavo. Po njegovi zaslugi se je oder temeljito reformiral in opremil prvič z moderno draperijo, kombinirano s stebri. Ureditev garderobe, električne napeljave in drugih potrebnih malenkosti gre na račun njegove »sitnosti«, za katero smo mu še danes vsi hvaležni. Enako ima veliko zaslug za notranji razvoj brat Hladnik, ki je prvi režiral na

ljiv režiser, temveč tudi splošno priljubljen kot nositelj vlog, ki jih je vse mojstrsko izdelal z najrazličnejšimi zahtevami.

Kot krepka opora obema je postavil brat Korošec na oder vrsto nepozabnih tipov, ki jih je le z njemu lastno vestnostjo in natančnostjo študiral. Značilna za njegovo neustaljenost in nezadovoljnost s samim seboj je trditev: »Tako, kot je Korošec igral danes pri generalki, jutri čisto gotovo ne bo.« In res je drugi dan pokazal pri vprizoritvi nekaj čisto drugega, bolj popolnega. Ponovno je opravljal režiserske posle, vendar naj mu gre prvo mesto kot igralcu.

Režiserske posle so do zdaj opravljali še brat Kolenc Lojze, sestra Prestorjeva Julka, bratje: Adamič Arnošt, Košmerl Vinko, Entor Albin, Kopriva Janez, dr. Grum Slavko, Požun Herman, Kalan Jože, Savšek Miro, Vovk Mirko, Golob France in Klun France.

Dramatski odsek je vprizoril do zdaj preko 170 iger najrazličnejše vsebine domačih in tujih avtorjev, kar priča, da ima res požrtvovalno in zmožno osebje.

Gostoval je naš dramatski odsek samo šestkrat in sicer v Trbovljah leta 1922. s spevoigro »Kovačev študent«, na Lokah (Zadružni dom) l. 1929. z igro »11. zapoved«, v Hrastniku leta 1929. z igro »Švejk« in leta 1931. z igro »Glavni dobitek«, v Mediji-Izla-

kah leta 1932. z igro »Trije vaški svetniki« in končno leta 1938. v Litiji z igro »Jakob Ruda« ob 20 letnici Cankarjeve smrti.

Na našem odru je gostovalo mnogo sokolskih in drugih igralskih družin od blizu in daleč.

V počitnicah so se v dramskem odseku uspešno udejstvovali zagorski dijaki. Od leta 1919. do 1922. je obstojal v dramskem odseku celo »Dijaški klub Zora«, ki je v tem času pod vodstvom Slavka Jana odlično podal štiri igre. Dalje so igrali dijaki še v letu 1926. in pod vodstvom Taufarja Staneta leta 1933. in 1934.

V prvotnem navdušenju so bile prireditve zelo dobro obiskane. V letih 1918.—1925. je bil obisk izvrsten. Po tem času pa kaže vedno večji vpad. V sezoni 1927./1928. je dosegel najnižji nivô. Pri predstavi »Spavaj moja deklica« je bilo v dvorani samo okoli 70 oseb. Vzroki so bili različni, predvsem socialni. Prešli smo pa tudi preko tega in v zadnjih letih zasede hvaležna publika pri igrah vso prostrano dvorano in galerijo in daje s tem igralcem vedno večje veselje do lepega dela na odru.

b) Predavalni del.

Za izobrazbo članstva in za utrjevanje narodne zavesti je skrbela društvena uprava z raznimi govori in kratkimi predavanji od ustanovitve društva do prvih let po svetovni vojni. 21. decembra 1919. je bil po novih pravilih ustanovljen »prosvetni odsek«, ki je prevzel potem od društvene uprave vse prosvetno delo in ga nadaljeval v istem pravcu. Prirejal pa ni govorov in predavanj samo za članstvo, temveč tudi za širšo javnost, kar je bilo še posebno omogočeno po letu 1931. z nabavo epidiaskopa. Predavali so domači in tuji predavatelji o raznih zgodovinskih, znanstvenih in drugih temah. Da so bila predavanja res zanimiva in skrbno pripravljena, je pričala udeležba, saj je bilo navzočih pri predavanju včasih celo še čez 1000 hvaležnih poslušalcev.

Poleg predavanj se je baval prosvetni odsek tudi s prirejanjem raznih debatnih in prosvetnih večerov, proslav važnih zgodovinskih dogodkov, kome-moracij, proslav narodnih in sokolskih praznikov i. t. d.

Pri vsem prosvetnem delu je vodila vsakokratno vodstvo prosvetnega odseka želja po usposobljenju in pripravi članstva do tega, da bo zmožno braniti svoje pravice tudi »z uma svitlim mečem«.

Članstvo v letu 1939.

Marò.

Gr. L. Ceri: La dom in rod!

Inobila. *Tutti.*

1. 2.

Trio.

This page contains a handwritten musical score, likely for a piano or organ. It consists of six systems of staves. The notation is complex, featuring many chords, some with multiple accidentals, and various melodic lines. The first system has a treble and bass staff. The second system also has a treble and bass staff. The third system has a treble and bass staff. The fourth system has a treble and bass staff, with the marking "I. II. ff." in the treble staff. The fifth system has a treble and bass staff. The sixth system has a treble and bass staff, with the marking "15/5 40" in the treble staff. The handwriting is in black ink on aged paper.

Načelnik brat France Klun in načelnica sestra Darinka Klun

Ko nam zgodovina »Zagorskega Sokola« ob 50-letnici ponovno obuja spomine na lepe dneve tekom dolge dobe, ko se nam oživljajo slike premnogih že pokojnih bratov, ki so posvetili nepopisno mnogo prostega časa za razmah in silen polet »Zagorskega Sokola«, se nam dozdeva, da bi bila pričujoča spomenica močno okrnjena, ako ne bi omenili tudi brata Kluna Franceta in sestro Klunovo Darinko.

Ni namen hvaliti nesebično, idealno in požrtvovalno delo, ki ga brat načelnik vrši že enajsto leto, sestra načelnica pa osmo leto z vso ono jekleno in vztrajno voljo, saj nas uči Tyrš — ne časti ne slave —, vendar ne moremo prezreti važnega kulturno vzgojnega dela, ki ga vršita z vso globoko ljubeznijo do naše mladine, naša vaditelja v Tyrševi kovačnici.

Brat načelnik, pristna dolenjska grča, ribniški rojak, je nastopil svoje prvo službeno mesto l. 1927. na zagorski šoli. Njegova prva pot je bila v sokolsko telovadnico. Kar završalo je med telovadci, saj je prišel nov učitelj, nov telovadec.

Že takoj v prvem letu se je udeleževal redne telovadbe in pokazal resno zanimanje za sokolsko delo. Leta 1930. smo ga izvolili za načelnika, in kako prav smo pogodili. Z resnim in vztrajnim delom v telo-

vadnici je visoko dvignil nivô našega društva. Ni se zadovoljil samo z delom na tehničnem polju, tudi v kulturno-dramatskem in gospodarskem pogledu je pokazal svoje zmožnosti. Obiskoval je šolo za telesno vzgojo naroda v Beogradu in je tako svoje strokovno znanje le še izpopolnil. Kot izredno spreten načelnik je vežbal telovadce in jih vodil od uspeha do uspeha. V tem času je vpeljal v telovadni načrt tudi smučanje in streljanje, ki je posebno aktualno za današnjo dobo.

Z enako ljubeznijo in požrtvovalnostjo vodi ženski oddelek izredno uspešno njegova soproga, sestra Darinka, prežeta Sokolica, prava hčerka svojega očeta, dolgoletnega zaslužnega staroste, pokojnega brata Ferda Poljšaka. Vestna do potankosti nam je pripravila že nešteto lepih in uspelih telovadnih nastopov. Kako naj bi pa tudi drugače, ko je pa že od nežne mladosti posečala sokolsko telovadnico. To je tudi po Tyršu pravilno pojmovanje sokolske ideologije.

Naše društvo se lahko ponaša z njima, zato jima kličemo: Še dolga leta ostanita v srečnem zakonskem življenju in na tem važnem in odgovornem mestu našega društva! Zdravo!

Sokolska Petrova petletka

V dobi SPP, to je do časa, ko bo naš brat starešina in kralj Nj. Vel. Peter II. izpolnil 18. leto starosti in bo zasedel prestol svojih slavnih prednikov, se je društvo zavezalo svoje delo podvojiti in izvesti poleg rednega dela še:

1. pomnožiti članstvo in ga vzgojiti po sokolskih načelih v dobre in zavedne državljane;

2. preurediti telovadnico tako, da bo iz zdravstvenih ozirov popolnoma odgovarjala svojemu namenu;

3. vzidati v Sokolskem domu spominsko ploščo Blagopokojnemu Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju;

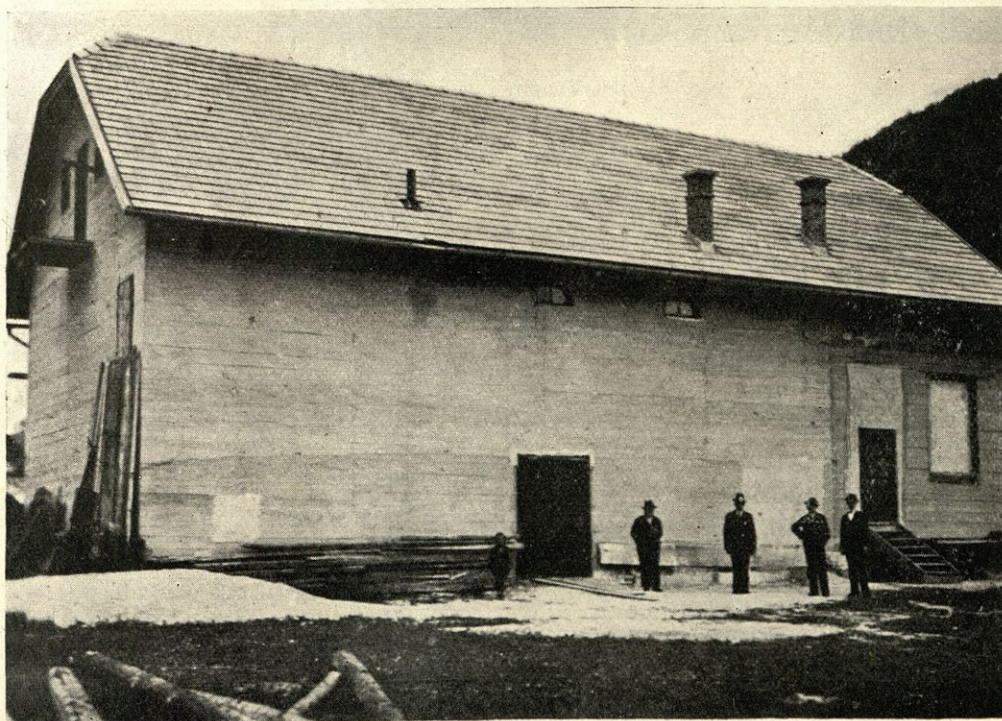
4. razviti nov društveni prapor leta 1941. ter stari in častitljivi prapor, ki bo takrat star 50 let, čuvati nadalje kot najdragocenejšo svetinjo;

5. zgraditi na Lokah nov Sokolski dom za tamošnje članstvo, ki se bo pozneje osamosvojilo in strnilo v močni in zdravi Sokolski četi.

Mnogo tega dela je društvo že izvršilo. Z nabitno akcijo, uvedeno samo med članstvom in Sokolstvu naklonjenim občinstvom, je društvo v letu 1937.

Namera vzidati v Sokolskem domu spominsko ploščo Blagopokojnemu Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju se je znatno spremenila in zavzela širši obseg. Po razmotrivanju uprave in celokupnega članstva se je pozneje sklenilo vzidati to spominsko ploščo na zunanji steni Sokolskega doma in so se v ta namen vršile tudi že razne priprave. A tudi to ni obdržalo, ker so medtem gotovi člani pripravljali že načrt za spominski steber, ki naj bi stal pred Sokolskim domom. Končno je izreklo članstvo željo po spomeniku in izpolnjena bo ta želja 8. septembra leta 1940., ko bo odkrit spomenik največjemu Sokolu pred prenovljenim Sokolskim domom na proslavi 50 letnice društvenega obstoja. Prispevki, ki jih pridno zbira članstvo v ta namen, bodo dobili takrat izraz hvaležnosti v spominu na Njega, ki je prelil svojo srčno kri za boljšo in srečnejšo bodočnost vsega jugoslovanskega naroda in države.

Pod vodstvom odbora za zgradbo Sokolskega doma na Lokah grade tamošnji bratje kot mravlje svoj dom in doprinašajo vedno večje žrtve. Dom je že pod streho in je lepa priča sokolske delavnosti

Sokolski dom na Lokah

pristopilo k preureditvi telovadnice in položilo v njej nova parketna tla. Po osnutku brata G. Birolle, industrijalca in akademskega slikarja, je bila preurejena tudi ostala notranjost Sokolskega doma.

in žilavosti. Zgradbo doma sta omogočila tudi brat Ašič Alojzij st., ki je podaril v ta namen del stavbišča, in TPD, ki je odstopila društvu drugi del stavbišča in prostor za letno telovadišče za malo

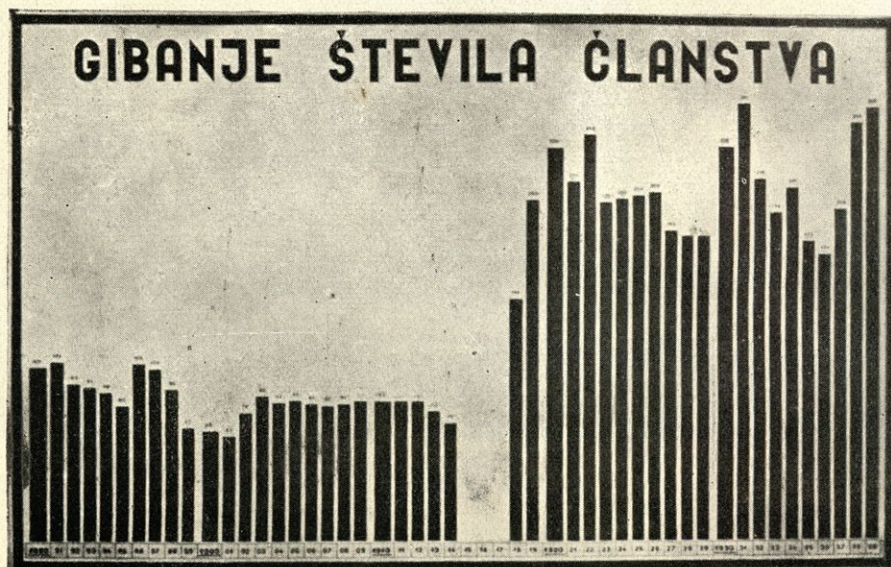
odškodnino. Zato naj velja obema dobrotnikoma naša iskrena zahvala!

Članstvo bo izvedlo tudi ostali del programa SPP in spletlo s tem lep venec dela in ga položilo pred prestol našega brata starešine z željo, da bi trdno držal kraljevsko žezlo in vodil ves jugoslovanski rod

po potih, načrtanih od njegovih slavnih prednikov. Z izvedbo načrtanega programa bomo ponovno dokumentirali, da hočemo stati vedno ob strani našemu sokolskemu bratu in kralju Petru II. in z njim vred čuvati milo nam Jugoslavijo.

Društvena uprava leta 1940.

Naraščanje članstva od 1890. do 1939.

Društvo so vodili sledeči bratje in sestre:

a) staroste:

Medved Matija 6 let, Mauer Andrej 4 leta, Jerin Lavoslav 3 leta, Strajnar Alojzij 1 leto, Weinberger Franc 1 leto, dr. Zarnik Tomo 6 let, Kolbe Franjo ½ leta, Grčar Albin ½ leta, Poljšak Ferdo 23 let do svoje smrti v aprilu leta 1935. Od tega časa do izvolitve novega staroste je vodil društvo podstarosta Mrnuh Polde, od januarja 1936. starostuje društvu Kolenc Lojze.

Starešina brat Lojze Kolenc

b) podstaroste:

Weinberger Pavel, Modic Joško, Jerin Lavoslav, Taufar Ivan ml., Kopriva Tomo, Korbar Dragotin, Grčar Albin, Kolenc Lojze, Drovenik Emerik, Ahčan Rudolf, Mrnuh Polde, Fincinger Ognjeslav in Prosenc Ivan.

c) predtelovadci in načelniki:

Škrlovnik Franc, Korbar Dragotin, Uzcassanek Albert, Šlihtingar Konrad, Zabovnik Anton, Bren Ivan — četovodja, Taufar Ivan ml., Jesih Mirko, Celestina Rupert, Kolenc Dragotin, Kolbe Franjo, Fincin-

ger Dragotin, Križnik Otmar, Blaj Kazimir, Mrnuh Polde, Saks Slavoj, Mrnuh Ivan, Kopriva Ivan, Šulin Matko in Klun France (11 let).

Načelnik brat France Klun

č) predtelovadke in načelnice:

Jesih Marica, Steiner Marica, Razboršek Ivanka, Zorko Marica, Jerin Jožica, Müller Berta, Traven Albina, Ryšlavi Mara, Marn Ela, Blažič Fanči, Levstik Jana, Žitnik Fanči, Rak Justa, Blažič Darinka in Klun Darinka (8 let).

Načelnica sestra Darinka Klunova

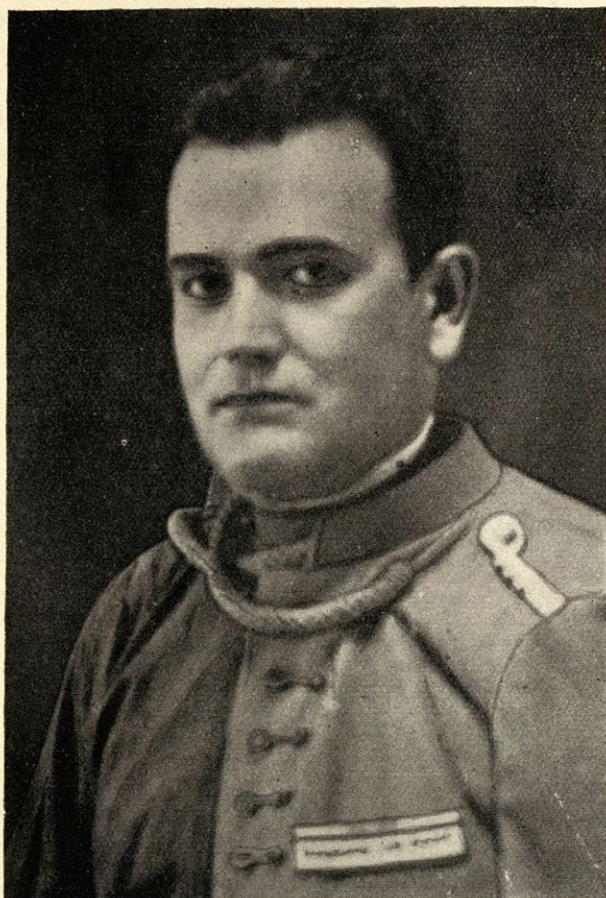
d) prosvetarji:

Pelko Matija, Morelj Zvonimir, Hladnik Franjo, Prestor Julija, Likar Rudolf, Arnšek Rudolf, Golob Franjo, Adamič Arnošt, Korošec Karel, Savšek Mi-ro, Košmerl Vinko, Kopriva Ivan, Požun Herman in Kalan Jože (7 let).

e) tajniki:

Mrak Ivan, Jerin Lavoslav, Zimmerman Josip, Modic Joško, Poljšak Ferdo (14 let), Korbar Dragotin, Taufar Ivan ml., Golob Franjo, Grčar Albin, Kolenc Lojze, Kolbe Franjo, Mrnuh Polde, Likar Ru-

Prosветar brat Jože Kalan

Tajnik brat Stanko Ivanc

dolf, Lazar Ciril, Saks Slavoj, Peterlin Otmar, Jugovič Jurij, Kalan Jože, Savšek Miro, Potočnik Adalbert, Klun France, Murovič Vinko, Korbar Branko in Ivanc Stanko.

f) blagajniki:

Zimerman Josip, Jerin Lavoslav, Firm Ognjeslav, Drnovšek Ferdo, Ahčan Rudolf (18 let), Majer Anton (10 let), Stepišnik Franjo in Šulin Matko.

Društveni prapor so čuvali in nosili:

Taufar Ivan st., Turk Lovro, Polc Vinko, Prašnikar Miha, Jerin Albin, Drnovšek Ferdo, Zabovnik Jakob, Polc Davorin, Blažič Slavoj, Perko Ivan, Firm Mirko, Turk Mijo, Grm Jože, Polc Ognjeslav, Grm Franjo, Firm Ivan, Turk Jože in Kalan Jože.

Bratje in sestre!

Letos proslavi naše društvo svoj zlati jubilej — 50 letnico svojega obstoja, praznik neumornega dela in jeklene požrtvovalnosti. Redka so društva na vsem slovanskem jugu, ki bi se mogla ponašati s takim jubilejem. Pol stoletja uspešnega dela, pol stoletja odločne borbe v znamenju Tyrševih idej. Kakor zlato vzhajajoče sonce se je dvignilo Sokolstvo tam na severu v zlati Pragi, noseč zatiranim slovanskim narodom luč svobode in kulturnega napredka. In njegovi prvi žarki so že pred petimi deceniji prodrli v našo črno dolino. Tedaj so se dvignili naši odločni Sokoli, ki jih je vodila misel narodne svobode — v neizprosno borbo z oholim germanstvom. Nemčurstvo se je tedaj vgnezdilo tudi v Zagorju in delalo z vsemi močmi, da zatre slovenski značaj črnega diamanta bogate doline. Toda v srcih teh mož je živela ena sama misel: osvobodjena domovina in zlom tujčeve pete, ki nas je teptala. Seme prvih sejalcov sokolske misli je našlo v Zagorju plodovita tla. Ako pogledamo v preteklost Zagorskega Sokola, moramo s ponosom ugotoviti, da je dal on vidni pečat vsej dolini v teku svojega polstoletnega delovanja. Nebroj javnih nastopov je za nami, nešteto krat je naš Sokol vzletel v posete k bratskim društvom, nebroj predstav je šlo preko sokolskega odra, mnoge akademije. Udeleževal se je tekem, tudi v mednarodnih borbah so sodelovali v naši telovadnici vzgojeni telovadci, a kar je največ, nepregledna je vrsta bratov Sokolov, ki so šli v življenje skozi našo telovadnico, kovačnico kremenitih značajev in borcev za narodno misel. Skratka, vsa doba petdesetih let je nepretrgana veriga v enem samem cilju, delati za narod, za njega kulturni, fizični in nacionalni prospeh.

Z delom proslavlja naše društvo svoj zlati jubilej, z delom stopa v svoje drugo polstoletje in z delom bo vselej skrbelo

za kralja, za narod, za mili dom.

Stopite med nas! Prilijte nam bleska iz svojih oči!

Zagorje: drgetajoč kos živega telesa Domovine! Niti ne tak, kot so revirji nekod, temveč pušeljce rož na prsih mladeniča... v nedrih dekleta pripet... Iz kolonije, Toplic, Griča, iz Podkraja, Kotredeža, Kisovca, Lok, Potoške vasi in Podstrane; z mirnih, med zelen oblih gričev zasanjanih kmetij; iz vlažnih sotesk in ozkih, temačnih dolin; s strmih bregov smaragdaste Save... od povsod se glasé hiteči, škrtajoči koraki rudarjev, ko brlizga piščal na posad:

ob šestih in dveh in desetih v mrak.

V teh črnih bregovih so rovi: Aleksandrov, Kotredeški, Loški in zdaj v Podstrano že vrtajo noč in vsak dan... In goltajo té, ki trudni prihajajo še rosnih oči in vračajo jih spet trudne s kosom črnega kruha v žuljavi dlani:

ob šestih in dveh in ob desetih na dan.

Ta kruh je iz globokih daljnih njiv, kjer se bratita smrt in življenje, odkoder je pregnan živ in topel dan, kjer borba nikoli ne utihne.

Radi vsega tegá — morda razumete — ni prešernega smeha pri nas, ni lesketajočih se bučnih besed... Toda stopite vseeno med nas! Prilijte nam bleska iz svojih oči, vi bratje in sestre po krvi, jeziku in veliki misli —

Z D R A V O I

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIZNICA

GS

II 432 731

202015046

COBISS